

„FRUNZĂ VERDE DE MĂSLINĂ, TRECUI NISTRUL APĂ LINĂ”.
O CRONICĂ A EVENIMENTELOR DE LA GRANIȚA ROMÂNNO-SOVIETICĂ
(1918-1925)
Enciu Nicolae

Motto: „Rusia revoluționară are tot interesul să zdrobească acest corp izolator, România, spre a putea întinde flăcările revoluției în toată Europa, prin Ungaria și Austria”.

Gh.Becescu Sylvan, discurs în ședința Senatului României, 20 februarie 1920

I. Manoliu și N.Dașcovici, Navigația maritimă și fluvială:

„Fluviul Nistru formează frontiera de Nord-Est a României spre Polonia și Republica Sovietelor Rusești. Albia sa are o lățime medie de 150-250 m și adâncimi la ape mici care variază între 0,50-1,40 m, debitul mediu anual fiind de 600 m³/sec.

Fluviul, în condiții normale, era navigabil pe toată întinderea de la Hotin la gura de vărsare în Liman, pe o lungime de 826 km. Navigația era administrată de un serviciu special cu sediul la Tighina. Acest serviciu instalase o serie de scări hydrometrice și dădea dispoziții, pe baza datelor ce le primea, pentru înaintarea vapoarelor și șlepurilor în amonte, sau pentru ieșirea lor spre Liman. Tot acest serviciu se ocupa cu lucrările de ameliorare a șenalului, porturi, debarcadere etc.

Adâncimile navigabile minime erau: pe distanța Hotin-Atachi (185 verste) 1 ½ picioare, Atachi-Rezina (195 verste) 2 picioare, Rezina-Tighina (200 verste) 3 picioare, și Tighina-Liman (195 verste) 4 picioare.

Din cauza bancurilor de nisip de la gura de vărsare și din Liman, șlepurile așa zise „fluviale”, care veneau de pe Nistru, transbordau în șlepurile maritime, cu care navigau alături, o parte din încărcăturile lor pentru a putea trece punctele dificile. Odată aceste puncte trecute, terminau transbordul, iar șlepurile maritime, de o construcție mai robustă, continuau drumul prin gura Bugazului spre Odessa.

În timpul războiului, întreținerea șenalului a fost neglijată, multe vase au fost scufundate, iar podurile care traversau Nistrul, prin dinamitare, au căzut în albie, producând obstruarea și împotmolirea cursului pe porțiuni însemnate.

Împrejurările politice de după război au împiedicat lucrările pentru ameliorarea șenalului și reluarea navigației. S-au făcut numai câteva lucrări de îndiguire și consolidare a malurilor, atât pe malul rusesc cât și pe cel românesc, precum și câteva studii și lucrări în Liman.

Reluarea navigației pe Nistru este foarte importantă pentru economia României și în special pentru Basarabia, ale cărei cereale ar găsi pe acest fluviu un drum de scurgere lesnicios și ieftin”.

- Enciclopedia României, vol.IV, Imprimeria Națională, București, 1943, p.81.

***

Finele anului 1917 – începutul anului 1918:

„Din noiembrie 1917 armatele ruse de pe frontul român, sub comanda generalisimului Crâlenco încep să se retragă în cea mai cumplită dezordine spre Rusia, trecând prin Basarabia.

Bande rezarmate străbat drumurile provinciei, împănând satele dintre Prut și Nistru, îndemnând țăranii „să ia parte la srârpirea cuibului boieresc”, la nimicirea gospodăriilor mai mari și în decembrie asistăm la cunoscutele devastări, furturi și asasinate, care au clătinat cu totul întreaga economie a acestei bogate regiuni. În special județele Hotin și Cahul au suferit mult, zeci de înfloritoare ferme mari au fost cu totul nimicite. Pământul trece în mâna mulțimei fără nici un control, bunul plac și forța domină, derbedeii satelor erau în plină activitate; comitetele pământești instituite încă de la începutul anului 1917, pe vremea guvernului Kerenski, ministru al agriculturii fiind Cernov, sunt abuzive și în cazul cel mai bun neputincioase de a pune stavilă mulțimei de răi, dornici de îmbogățire și îmbâcșiți de idei revoluționare.

Cu toate instrucțiunile trimise de Sfatul Țării la finele anului 1918, pământul continua a fi ținut prin samavolnicie, pădurile continuau a fi tăiate sau brăcuite și frumoasele iazuri, bogate în pește, scurse prin ezăturile dărâmate.

La începutul lunii ianuarie 1918 intrând armatele române, în entuziasmul patrioților moldoveni și a întregii populațiuni, liniștea se restabilește ca prin farmec, soldații bolșevici fug în grabă spre Nistru, iar pe la sate ordinea se întronează, fiecare căutând a-și repara pierderile și a se pune din nou pe lucru constructiv, prădătorii restituind parte din inventarul viu și mort ce-și însușiseră”

- A.Cardăș, Aspecte din reforma agrară basarabeană, Chișinău, Editura „Foaia plugarilor”, 1924, p.59-60.

***

Lungu Const.I. și Știrbu T.Al.: „(...) Pagubele pricinuite de armatele ruse în retragere întrec cifra de lei 800.000.000 (valuta 1917), numai în ce privește proprietățile rurale, forța de producțiune a Basarabiei. În afară de aceasta, basarabienii au mai fost păgubiți, prin rechiziții, făcute de armatele ruse, care au dat bonuri în valoare de lei 1.005.837 bani 32, fără să le fi plătit. La aceasta se mai adaugă rechizițiile făcute tot de armatele ruse, pentru care s-au emis bonuri mute, fără valoare, indicându-se numai cantitatea ridicată, care se urcă la circa 14.200 puduri cereale, furaje, porumb și zarzavat. S-au mai rechiziționat de asemenea fără plată și fără bonuri circa 63.500 puduri diferite produse ale solului, precum și 2.301 capete de vite cornute, cai și oi.

În aceste condițiuni economice a fost realipită Basarabia în anul 1918”.

- Lungu Const. și Știrbu T.Al. Basarabia economică // Basarabia. Monografie sub îngrijirea d-lui Ștefan Ciobanu.- Chișinău: Imprimeria Statului din Chișinău, 1926.- P.395-471.

***

6 februarie 1918 – Alexandru Marghiloman:

„Neamul Românesc” al lui Iorga din 27 ianuarie conține două constatări: Rusia țaristă nu se conducea cu noi ca o aliată, dar ca o putere protectoare; Rusia revoluționară a vrut să aprindă Moldova dintr-un cap la altul.- La această constatare agenția Reuter adaugă alta: trupele rusești în plină descompunere dezertează în masă și, în retragerea lor spre graniță, distrug orașele și satele românești”.

- Alexandru Marghiloman, Note politice. 1897-1924. Vol.III: 1917-1918, București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” S.A., 1927, p.329.

***

18 aprilie 1918

Comisarul general al guvernului României pe lângă armata a 4-a rusă - către prim-ministrul României:

„(...) Soldații ruși umblă călare fără nici un căpătâi, trecând prin vii și semănături, cauzând mari pagube semănăturilor. (...) Intervențiile făcute de noi pe lângă comandamentul rus nu au avut nici un rezultat(...)”. Se relatează despre „ravagiile făcute de armata rusă în vitele și terenurile cultivate”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 469/ 1918, fila 85, 114.

***

29 aprilie 1918

„Compania jandarmi rurali Tecuci (...) raportează, că la 29 aprilie 1917, o companie din regimentul 72 pionieri rus, a luat din comuna Țapu 120 perechi boi, pornindu-i în direcția Reni”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 469/ 1918, fila 81.

***

13 și 14 mai 1918, Iași, Al-dru Marghiloman: „Lucru zdrobitor. În plus două consilii. Atrag atenția lui Hârjeu asupra ținutei rele a trupelor în Basarabia. Pe Nistru, vânătorii patronează contrabanda; cavaleria lui Schina se poartă ca într-o țară cucerită”.

- Alexandru Marghiloman, Note politice. 1897-1924. Vol.III: 1917-1918, București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” S.A., 1927, p.515.

***

2 iunie 1918

Copie de pe adresa Președintelui Consiliului Directorilor basarabeni Nr.2093 din 25 mai 1918, înregistrată la Ministerul Afacerilor Străine cu Nr.3324 din 2 iunie 1918:

“Domnule Ministru,

Am primit din partea Directoratului de Interne o adresă, prin care mi se aduce la cunoștință că prefectului român din Hotin s-a prezentat un individ, numindu-se

“Comisar ținutul de Hotin al Republicii Democratice Ucraina” și cerându-i ca să i se predea actele, deoarece el ar fi după drept comisarul Hotinului. Prefectul român a intervenit la autoritățile militare austriace, care au oprit pe comisarul ucrainean de a se amesteca în treburile ținutului Hotin. Comandamentul austriac a oprit și orice adunare, ce s-ar face cu scopul de a propaga unirea acestui județ cu Ucraina și a promis tot ajutorul prefectului român”.

Președintele Consiliului Directorilor (ss) Dr. Cazacu”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 402/1918, f.4.

***

E.T., “Internaționala”:

“Anarhia dezlănțuită de bolșevismul rusesc a readus în discuție formula utopică a “Internaționalei”, credință care tinde să distrugă ideea de națiune și noțiunea de patrie”.

- „Basarabia. Organ cotidian politic independent”, an.II, nr.77, 1 ianuarie 1919.

***

5 ianuarie 1919

Extras din raportul Nr. 4 al Lt. Colonelului Rădulescu Lazăr, ofițer de legătură pe lângă Marele Cartier General Ucrainean:

„(...) L-am întrebat (pe Petliura.- N.ns.) cum mai merge pe front ? La care mi-a răspuns: Mulțumesc lui Dumnezeu, acum mai bine. Ași voi să iau ofensiva contra lui Denikin, foarte propice în aceste momente, ca să-mi redau aerul necesar, căci așa cum trăim acum, suntem complet sufocați. Nădejdea mea astăzi este în Dumnezeu și în Dvs. Dumnezeu să ne țină mintea întreagă și Dvs. Să ne ajutați. Dacă ne-ați da deodată 25.000 arme, armata ucraineană ar răsări ca din pământ și vă asigurăm că acele arme ar fi îndreptate nu în contra Dvs., iar viitorul va putea fi în măsură să aprecieze dobânda morală ce am da acestui neprețuit capital”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, f.87.

***

6 ianuarie 1919

Copie Nr.5

Lt. Colonel Rădulescu Lazăr către Marele Cartier General, București:

„Am onoarea a raporta: Azi, 6 ianuarie, am fost chemat de Atamanul Petliura la ora 18, care după ce mi-a expus situația generală din Rusia, mi-a arătat că situația lor momentană este critică, nu însă catastrofală (impresiunea lor). Situația generală mi-a expus-o astfel:

„Bolșevicii sunt acum mai tari ca totdeauna: contra lui Iudenici a luat ofensiva care a avut drept rezultat alungarea lui la mari distanțe de Petrograd. Pe Colceag l-a scos afară din luptă pentru cel puțin 3 luni de zile; dacă se are în vedere și actuala iarnă începută de timpuriu, ne putem convinge că Colceag nu va putea utiliza forțele lui în Siberia înainte de primăvară.

Contra lui Denikin se îngrămădesc acum formidabile forțe bolșevice și în regiunea Harkov-Orel în care voluntarii lui Denikin au mers vertiginos (40-50 km zilnic) au fost opriți de bolșevici în ultima jumătate de lună. Înspre Harkov bolșevicii

au bătut pe Denikin. În această regiune bolșevicii intenționează (după actualele lor grupări) să ia o viguroasă ofensivă pentru a tăia frontul Denikinist de la Nord (regiunea Kievului etc.).

Bolșevicii sunt în schimb în perspectivă de a fi atacați în regiunea Volgăi-Ural, de Denikin, care intenționează probabil această ofensivă spre a dejuca planurile bolșevice din regiunea Harkov. Un lucru este perfect stabilit: Bolșevicii se întăresc zilnic având teritorii și fabrici care lucrează în permanență ținând la curent întregul utilaj de război.

Ei au situația centrală și deci avantajul acțiunii pe linii interioare. Cine crede că bolșevicii duc lipsă de ceva, se înșeală amarnic („eto oșibka”). Nu mai vorbesc de Comandament unic etc., în care bolșevicii sunt superiori lui Denikin et Co.

În această stare de lucruri, bolșevicii au tendințe de a coborî spre sud, spre Denikin cu forțele lor și desigur că în curând Denikin va avea a face cu o serioasă presiune bolșevică. Toate informațiunile precise și controlate pe care le am mă îndreptățesc să afirm cu toată răspunderea acest fapt.

Cât privește pe Denikin, intențiunile lui sunt precise: vrea să termine întâi cu Ucraina, apoi cu polonezii și în urmă cu Dstră, românii. Cred că sunteți convinși de acest lucru.

Și apoi cred că este mai convenabil României să aibă a face cu o Ucraină tânără și în formație, Ucraina la consolidarea căreia ați luat până acum o parte atât de activă.

Nu uitați că Consiliul celor patru satrapi de la Paris au răspuns lui Maklakov că chestiunea Basarabiei și a Nordului Bucovinei este încă deschisă. Să nu uitați că mi-am luat angajamente solemne să vă respect legale aspirațiuni și drepturi pe care le aveți asupra acestor două provincii românești și nu uitați că eu nu am nici o legătură sufletească cu Maklakov, dimpotrivă.

Astfel stând lucrurile, Guvernul român trebuie să aleagă între alternativa de a vedea strivită Ucraina și deci succesul lui Denikin, care numai prieten nu vă poate fi, oricâte asigurări vi s-ar da de reprezentanții lui moscoviți de la București care cochetează și cu Antanta, și cu nemții deopotrivă. Acum Denikin poate da totul pentru a ajunge la deviza lui, crezul lui, „Unica și indivizibila Rusie de altă dată”, zic vă puteți alege între această alternativă și aceea de a vedea înflorind Ucraina la semănatul căreia ați luat și Dvs. parte. Ar fi păcat să nu culegeți roadele unei sincere și recunoscătoare Ucraine care, oricât de perversă ar fi, nu ar putea să uite pe cel care a ajutat-o în vremuri atât de grele.

Acum este încă posibil să putem rezista, ba chiar isprăvi cu Denikin, dacă ne veți ajuta grabnic. Știu cât vă este de greu s-o faceți, dar nu vă cer un lucru imposibil, nu vă cer soldați care am destui, vă cer numai arme și muniția respectivă. Dacă am de la Dstră 25.000 arme, totul este salvat, dar acest ajutor trebuie grabnic dat, cât mai este încă timp. Am întrunit, după obiceiul Atamanilor noștri străbuni, pe toți comandanții de regiment, câte un ofițer și câte un cazac și i-am consultat ce trebuie să facem în momentele acestea atât de grele și mi-au răspuns în cor: „Tată, dați-ne arme și muniție ca să garantăm succesul”. Aceste declarații mi-au umplut ochii de lacrimi, și de bucurie și de durere: de bucurie văzând cât entuziasm este în sufletul ucrainenilor, cazacii mei, iar de durere că nu am de unde să le dau aceste arme.

Ochii ne sunt ațintiți acum la România de la care ne vedem, dacă ea voiește, mântuirea. Repet că cer să ne dați grabnic 25.000 arme și muniția lor, dar cât mai grabnic, căci altfel noi vom fi pierduți, iar Dstră amenințați de pericolul bolșevismului sau de prietenia lui Denikin.

Vă rog deci ca reprezentant al patriei Dstră, ca bun român, arătați aceste doleanțe guvernului Dstră și insistați pe cât puterile vă ajută ca să convingeți pe cei în drept să asculte glasul atât de dureros al Ucrainei care este astăzi în pericol. Nu refuzați mâinile de prietenie ce vi se întind de patria mea în pericol, care strigă s-o scăpați din ghiarele pieirii unui dușman comun și nemilos”.

* * * *

Atamanul era foarte afectat în tot timpul acestei convorbiri, că nu l-am întrerupt până la sfârșit, fiindcă era imposibil, promițându-i că voi formula atât telegrafic cât și în raport detaliat doleanțele exprimate. Din parte-mi nu mai am nimic de adăugat la rapoartele mele anterioare 1,2,3 și 4, rugându-vă să binevoiți a hotărî și a-mi ordona cele ce veți crede pentru a face față situației.

Convorbirea a durat două ore și a fost făcută prin intermediul locotenentului Georgescu, după care am luat note, traducându-mi cuvânt cu cuvânt.

Lt.Colonel /ss/ Rădulescu

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, f.88-89.

***

S. Desființarea bolșevismului:

„Bolșevismul este o denumire generică ce se dă unor bande mai mult sau mai puțin numeroase, mai mult sau mai puțin organizate, care nu au altă menire decât de a profita de tulburările războiului și revoluționare, pentru a prăda, pentru a jefui. Câștigul fără muncă, distrugerea a tot ce este administrație organizată și înlocuirea lor prin organizații ocazionale; înălțarea rebutului societății la înaltele funcțiuni, acesta este scopul bolșevist”.

- „Basarabia. Organ cotidian politic independent”, an.II, nr.96, 26 ianuarie 1919.

***

12 mai 1919

Nota Comandamentului de jandarmi Tighina

Compania jandarmi Tighina cu telegrama Nr.957 din 9 mai 1919 st.n. raportează: Ieri, 9 mai 1919, un aeroplan bolșevic a aruncat în satul Chițcani manifestări revoluționare în care Comitetul partidului comunist român de la Odesa invită armata română și armata franceză de a nu lupta contra bolșevicilor.

- Arhivele Naționale, București, Fond Ministerul de Interne, 459/1919, f.6.

***

30 mai 1919

Raportul Poliției or. Soroca Nr. 3389 din 7 iunie 1919, către Directoratul de Interne (Copie):

„30 mai, orele 11 noapte, bolșevicii au deschis un foc viu de arme și mitraliere asupra pozițiilor noastre din Atachi, cu intenția de a trece Nistrul în Basarabia, însă

li s-a răspuns prin focuri vii de arme și tunuri, bombardând localurile unde erau grupați. Populația din Atachi se arată ostilă față de autoritățile române și în Moghileov se crede a fi sediul așa-zisului regiment internațional, compus dintr-un batalion format din români basarabeni, un batalion de unguri și altul de ucraineni și afară de aceștia se zice că ar mai fi existând și trupe din Divizia ce lupta contra Basarabiei.

Tot în sus arătata zi, pe când vreo 200 oameni transportau material pentru tranșee și întărirea de din dosul Moghileovului, au fost bombardați de artileria noastră; cu toate acestea însă se observă mișcări de trupe și transporturi de materiale”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 459/1919, fila 36-36 verso.

***

3 iunie 1919

Raportul Poliției or.Soroca, 7 iunie 1919 către Directoratul de Interne:

„(...) În noaptea de 3-4 iunie curent, a avut loc o nouă încercare bolșevică de a trece Nistrul din Moghiliov (Ucraina) la Atachi (Basarabia), însă au fost respinși și cu acea ocaziune armata noastră a distrus și restul podului ce mai rămăsese.

În dosul Moghiliovului se aud lupte între bande și se crede că armata verde va ocupa Moghiliovul; Grigoriev care a încercat o contrarevoluție este înconjurat de bolșevici și așteaptă ajutorul Gărzii verzi.

Autoritățile militare locale sunt informate că în ziua de 1 iunie curent, pe când se bombarda or.Iampole, se găsea în acel oraș dl Racovschi, ce ținea conferințe prin orașele de pe malul Nistrului, spre a determina să se ridice contra românilor”.

- Arhivele Naționale, București, Fond Ministerul de Interne, 459/1919, fila 39.

***

13 iunie 1919, or. Soroca

Raportul Șefului Serviciului Siguranței Soroca:

“Populația din Atachi discută mult faptul că artileria română a bombardat biserica creștinească din Moghilev, întrucât, după cum spun ei, românii sunt un popor creștin, civilizată, astfel că se poate pretinde de la ei mai mult discernământ.

Apoi, bombardările artileriei peste Nistru în diferite orașe ca Moghilev și Iampole, găsesc un profund răsunset în sufletele cetățenilor basarabeni din apropierea Nistrului, din care cei mai mulți au frați și surori în acele orașe. Apoi, acele bombardări de cele mai multe ori s-au făcut fără nici un motiv serios. Este de ajuns ca un capriciu a unui ofițer sau chiar a unui soldat, ca bombardamentul cel mai puternic să se producă în orașele de pe malul Nistrului ucrainean, producând mase de victime”.

Șeful siguranței, polițai Artur Cristea

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 48.

***

26 iunie 1919

(...) În seara zilei de 22 iunie a.c., în satul Stodolna a fost rănită de bolșevici de un foc de armă femeia Maria Rotaru. Bolșevicii de asemenea au mai împușcat o vacă și un cal. Focurile le-au tras de pe celălalt mal al Nistrului.

Prefect jud. Orhei – Ciorapciu

- Arhivele Naționale, București, Fond Ministerul de Interne, 459/1919, **fila 57.**

***

4 iulie, satul Stodolna

“În satul Stodolna s-a fost rănit un locuitor cu focuri de arme trase de bolșevici, conacurile proprietarilor au fost bombardate”.

Prefect județ Orhei, Ciorapciu

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 49.

***

5 iulie 1919

Ion Ghica, Comisarul general al Guvernului pe lângă Armatele aliate din Basarabia – către Ministerul de Interne:

„Domnule Ministru,

În referire la telegrama Dstră prin care îmi cereți să supraveghez modalitățile aplicării stării de asediu de către Comandamentul Francez în or. Tighina, am onoare a vă comunica că am fost în acel oraș și în timp de trei zile făcând cercetări, am putut constata următoarele:

Starea de asediu a fost proclamată din ordinul Generalului D’Anselme în ziua de 29 mai 1919. Proclamația prin care s-a adus la cunoștință starea de asediu, a fost publicată în limba franceză, română și rusă. Este semnată de generalul francez Cot și contrasemnată de prefectul județului Tighina dl Avel Crudu. Prefectul județului mi-a declarat că cele cuprinse în această proclamație sunt redactate chiar de dânsul și aprobate de generalul Cot care n-a găsit că nu este loc să le aducă nici o modificare.

Controlul circulației, raziile, strângerea armelor și a munițiilor, descoperirea celor ce au luat parte la luptele din ziua de 27, au fost făcute de posturile franceze, lucrând de perfect acord cu autoritățile civile și militare române.

Modalitățile aplicării stării de asediu de către francezi au fost foarte „dulci” după cum mi-a declarat dl prefect; aproape nici o deosebire nu a existat între starea de lucruri din orașul Tighina, înainte și după ziua de 29 mai, afară doar de controlul foarte sever al circulației ziua, iar noaptea aceasta era oprită cu desăvârșire, neputându-se circula decât numai dând parola.

Vă anexez și ordinul generalului Cot trimis prefecturii jud. Tighina în ziua de 1 iunie 1919, din care reiese modul cum Comandamentul francez a înțeles să aplice starea de asediu.

Înainte de a termina, socot de datoria mea de a vă semnala modul conștiincios cum și-a îndeplinit datoria dnii prefect al jud. Tighina, polițai al or. Tighina, precum și puținii funcționari ai acelei poliții și ai siguranței locale”.

Semnat: Ion Ghica (manuscris)

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 1 verso.

***

1 august 1919

„În ziua de 1 august 1919, artileria bolșevică a bombardat valea Răutului și satele Ustia și Criuleni”.

Prefect jud. Orhei Ciorapciu

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 68.

***

8 – 9 august 1919

„În noaptea de 8-9 august 1919, bolșevicii de peste Nistru au atacat cu focuri de armă trupele noastre de pe frontul Rezina-Saharna, care au răspuns cu focuri de mitralieră”.

Pentru prefectul județului Orhei - Turtureanu

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 75.

***

2 septembrie 1919, Orhei

Prefectul județului Orhei, Turtureanu, către Ministerul de Interne, telegramă extraurgentă:

“Comunicăm că în ziua și noaptea de 28 spre 29 august a.c., bolșevicii au încercat a trece Nistrul în dreptul Criulenilor. Cu focuri de armă și mitraliere au fost respinși de trupele noastre”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 589/ 1919, fila 1.

***

11 noiembrie 1919

“Șeful poliției Atachi ne comunică următoarele: astăzi, 11 noiembrie, în or. Moghilău se dau lupte între ucraineni și armata lui Denikin, orașul este înconjurat. Ucrainenii se retrag pe malul Nistrului spre Nord”.

Prefect jud. Soroca Rădulescu Dobrogea

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, f. 85.

***

13 noiembrie 1919

Copie după telegrama locotenentului Cassanova către Marele Cartier General, 13 octombrie 1919:

În urma înaintării lui Denikin și a bolșevicilor, ucrainenii au fost nevoiți a se retrage formând noua linie de front Vest Moghilev, Vest Jmerinka, iar linia ferată între aceste două puncte rămânând la Ucrainenii de la Jmerinca est Vinița sud Stara-Konstantinovca, acest oraș fiind ocupat de bolșevici până la râul Zbrucz; frontul polon Moghilev a fost ocupat în ziua de 12 noiembrie de către un detașament de

cavalerie compus din 150 soldați, la ocuparea orașului ucrainenii nu au opus nici o rezistență. Jmerinka a fost evacuată pe ziua de 10 noiembrie, iar în ziua de 11 noiembrie a fost ocupată de Denikin. După o informație dată, însă necertificată până în prezent de către agentul nostru K.P. Nr.1, polonezii au concentrat trupe la râul Zbrucz cu intenția de a înainta în Ucraina spre a ocupa localitățile Kamenet-Podolsk și Proscurov sub motivul că ucrainenii tratează cu bolșevicii.

Autoritățile militare și Marele Cartier evacuat de la Jmerinka au fost mutate la Proscurov. Tot aici a fost instalată și stația de radio-telegrafie.

Ucrainenii declară că înfrângerile acestea se datorește numai trădării generalului galițian Tarnavski, care este închis în prezent împreună cu statul său major la Vinița. El a fost înlocuit cu generalul Mikitka și generalul Tiritz ca șef de Stat Major. Armata se găsește într-o situație deplorabilă. Majoritatea sunt desculți și goi, decimată de holeră și tifos exantematic care fac ravagii îngrozitoare. Lipsa de medicamente și îngrijire medicală, iar în ceea ce privește armamentul și munițiunile, lipsesc cu desăvârșire. Moralul trupelor ucrainene e foarte scăzut, care însă nu ezită de a lupta cu dușmanii. În ceea ce privește trupele galițiene, s-au concentrat în jurul Viniței și refuză de a lupta, au chemat la ei pe directorul galițian Petrusевичi, dar a refuzat sub motivul că e bolnav.

Într-o convorbire avută cu Ministerul de Război cu fostul ministru de război colonel Petrof, fiind de față și noul ministru general S.Salski care a luat în primire departamentul în aceeași zi, 12 noiembrie, acesta a declarat că din nenorocire, un ajutor din partea românilor va fi venit foarte târziu și fără folos în caz când trupele noastre care luptă în direcția Moghilev-Jmerinka nu vor reuși a respinge pe Denikin, de altfel trupele noastre împreună cu armatele insurgente și cu o Divizie bolșevică care a trecut de partea ucrainenilor cu un efectiv de 800 oameni și comandată de două cartiere care nu se înțeleg între ele, având comanda fiecare câte o zi alternativ, înaintează de la Vinița în cel mult trei zile. În caz de nereușită a atacului nostru contra lui Denikin care înaintează cu forțe superioare, vom fi nevoiți a părăsi linia Nistrului retrăgându-ne pe linia ferată Jmerinka-Proscurov. Situația noastră e foarte critică, dar vom lupta până la sfârșit. Bolșevicii se găsesc la 15 verste de Kiev- de la Cernigov până la Don Denikin a fost înfrânt pe tot frontul.

Actualmente punctul cel mai înaintat a lui Denikin este la 25 verste nord Kursk.

Ofensiva puternică a bolșevicilor continuă cu succes. De la agentul nostru K.P. Nr.2, care a sosit din Kiev, mi-a comunicat următoarele: societatea de propagandă-secția întâia Razdelnaia Tiraspol Bender sub șefia lui Velinoveski, Secția 2-a Balta-Birzula-Râbnița-Bălți, sub șefia lui Iuhnoschi Vladimir.- Secția 3-a Rudnitza-Iampol-Soroca, sub șefia lui Filip Carasciuk și Secția 4-a Moghilev-Ocnița și Asitza Ivanetz, sub șefia lui Polanski, de altfel de această ultimă secțiune guvernul ucrainean nu are nici o cunoștință. În același timp societatea a luat măsuri de a trimite agenți de propagandă contra României și Bucovina și Galiția”.

Locotenent Cassanova, No. 157/ 13 noiembrie 1919

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 90-90 verso.

***

15 noiembrie 1919, or. Soroca

„Şeful poliţiei Atachi ne comunică următoarele: astăzi, 11 noiembrie, în or. Moghilău se dau lupte între ucraineni şi armata lui Denikin, oraşul este înconjurat. Ucrainenii se retrag pe malul Nistrului spre Nord”.

Prefect jud. Soroca Rădulescu Dobrogea

- Arhivele Naţionale, Bucureşti, fond Ministerul de Interne, 458/1919, fila 85.

***

20 mai 1920

Comandamentul Trupelor de Est
General de Divizie
Alexandru Lupescu

Şef de Stat Major
Colonel Miltiade

Ordonanţa Nr. 1

„Starea de război etc. au atins, desigur, şi libertatea paşnicilor locuitori. Având în vedere însă, că pe de o parte, spiritul de ordine şi spiritul patriotic de care au dat dovadă aceşti locuitori, iar pe de alta faptul că starea de război n-a încetat şi deci încă este necesitatea de măsuri care să garanteze ordinea publică şi siguranţa armatei, am socotit că măsurile luate în acest scop, să le modific în sensul de a reda o mai mare libertate locuitorilor acestei scumpe provincii.

I. a) Circulaţia pe străzi, în oraşele şi satele din Basarabia şi Bucovina este liberă la orice oră din zi şi noapte, cu obligaţiunea pentru călători de a circula în linişte.

Se excepţionează Zona Frontierei cuprinsă între frontieră şi linia care pleacă de la lacul Alibei, localităţile: Divizia, Volontirovca, Căuşeni, Mereni, Chişinău, Orhei, Teleneşti, Bălţi, Baraboi, Briceni, Lipcani; linia urmează apoi cursul Prutului, până la punctul unde vechea frontieră între Bucovina şi judeţul Dorohoi atinge Prutul, apoi spre Sud-Vest la Storojineţ prin Budeniţ-Bănila-Moldoveneasca-Seletin-Izvor-Cârlibaba. În această zonă a frontierei, circulaţia nu este permisă decât până la ora 1 şi 30 noaptea.

În localităţile indicate mai sus circulaţia este liberă. (...)

V. a) Oricine va trece graniţa în mod fraudulos, va fi pedepsit cu închisoare de la 15 zile la 4 ani”.

General L.Răşcanu, ministrul de război: „Starea de asediu şi cenzura sunt ridicate în interiorul Regatului. Ele rămân în vigoare numai în zonele militare.

Prin zone militare se înţelege: în Bucovina şi Basarabia, o zonă de 30 km adâncime de-a lungul frontierei. Linia de demarcaţie se va stabili de Comandamentul de Est”.

- Arhivele Naţionale, Bucureşti, fond Ministerul de Interne, 119/ 1920, fila 54, 63.

***

3 iunie 1920

Prefectura județului Tighina către Ministrul de Interne:

„Rugăm să binevoiți a aproba, ca toate localurile, restaurante, cinematografe etc., să fie deschise până la ora 12 noaptea, iar circulația în oraș să fie liberă în tot timpul nopții. (...)

Starea spiritelor este de așa natură încât nimic nu ne îndrituiește de a menține aceste măsuri care erau bune acum un an pe timpul stării de asediu”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 117/ 1920, fila 33.

***

11 iunie 1920

Direcția partidului socialist din Tulcea a primit în ziua de 6 iunie 1920 o încunoștiințare de la Comitetul Central Executiv din București, prin care i se comunică, că începe preparativele în vederea unei greve generale ce se va face în întreaga țară, exceptând Basarabia.

Greva e organizată, va începe de la centre, lăsându-se orașele fără apă și lumină, încetarea tramvaielor, trenurilor și vapoarelor. Lucrătorii nu vor relua lucrul decât numai după ce va fi revizuit procesul avocatului Bujor și până nu va fi pus în libertate.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 227/ 1920, fila 32.

***

13 iunie 1920

Extras din raportul Nr. 49 al Comandantului Companiei Jandarmi Chișinău:

„S-a descoperit în comuna Ulmu de către Postul de jandarmi local, indivizii: Nicolae Deriță și Simion Chiriță făcând propagandă bolșevică, îndemnând populația la revoltă, iar tinerii să nu se supună la încorporare.

S-a însărcinat Comandantul plutonului a face amănunțite cercetări pentru a stabili culpabilitatea acuzaților, spre a se lua măsurile convenite.

Comandamentul militar de pe malul Nistrului a descoperit un întreg aparat de propagandă bolșevică, cu centrul la Bender, care au reprezentanți în toate satele de pe malul Nistrului. S-au găsit arme, muniții și telefoane, în satele Fântânică, Șerpeni din județul Tighina.

S-au făcut până în prezent circa 70 arestări, din cercetările comandamentului militar s-a constatat, că aceste comitete au legături în Rusia, de unde au primit bani și instrucțiuni, fiind în legătură și cu organizația socialistă din București, în special cu dr. Lupu, persoană foarte cunoscută de ei”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 227/ 1920, fila 22.

***

5 noiembrie 1920

Copie după raportul telegrafic Nr. 6101 al Comandamentului Trupelor de Est către Marele Stat Major:

„La ordinul Nr. 4195 din 3 noiembrie 1920, Corpul III armată încercându-se de către Comisiunea Rezina de a se lua contactul cu autoritățile bolșevice din Râbnița, s-

a răspuns categoric că granița e închisă și că nu stau de vorbă cu autoritățile românești. (...)”.

Șeful de Stat Major, colonel Miltiade

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 115/ 1920, vol.II, fila 102.

***

11 noiembrie 1920

Copie după nota de informațiune primită pe lângă adresa Subinspectoratului General al Siguranței din Basarabia, Nr. 13514 / 1920:

„Armistițiul ce a fost încheiat între ucraineni și bolșevici se terminase la 8 noiembrie, a fost prelungit după cererea bolșevicilor cu 14 zile.

În ziua de 10 noiembrie a.c., ucrainenii au fost provocați de un atac pe front din partea bolșevicilor, după care astăzi, 10 noiembrie a.c., ora 9 a.m., ucrainenii au luat ofensiva, după ce au început cu un bombardament intensiv de artilerie.

Astăzi 11 noiembrie, ora 12 a.m., bolșevicii au ocupat Moghilevul. Multă cavalerie a intrat în acel oraș, cu steagul roșu.

În cursul zilei de ieri au fost lupte în apropiere de Moghilev, spre Nord, Divizia 30 infanterie ucraineană care a fost capturată, se pare, în întregime de bolșevici. Cu această divizie se află și generalul Udovicenco, care este aproape sigur că a căzut prizonier, căci bolșevicii împiedică retragerea și au intrat în oraș pe la Nord”.

Șeful Biroului Siguranței, Diaconescu

- Arhivele Naționale, București, 115/ 1920, vol.II, fila 95.

***

1 decembrie 1920

Serghei Wilinsky (profesor rus, refugiat în Plevna, Bulgaria, de la Universitatea din Odesa) către rectorul Universității din București:

„(...) Am fost profesor la Universitatea din Odesa , și actualmente la gimnaziul de fete din Plevna.

La începutul anului 1920, în timpul invaziei bolșevicilor în Odesa, am părăsit orașul și Universitatea, unde am fost student și timp de 20 de ani profesor, unde am primit titlul de Doctor în litere Slave și unde nu puteam să rămân din cauza teroarei, pe care am suferit-o din partea bolșevicilor, în vara anului 1919, când m-au ținut în închisoare timp de 45 zile.

După mai multe suferințe în Bulgaria, am primit în sfârșit un loc de profesor de limba rusă în Plevna, unde trăiesc și acum cu soția mea.

Fiul meu, Valeriu Wilinsky, în etate de 17 ani, student al Facultății de Drept din Odesa, s-a separat de noi în timpul panicii evacuării și rămase la Odesa. (...) Toată crima fiului meu este că, neputând să îndure represaliile bolșevicilor, a fugit,- dar lucrul acesta l-au făcut zeci și sute de mii de ruși, împrăștiați în toată lumea.

Sper să profesorii români, în persoana Dvs., vor face la rândul lor tot posibilul, pentru a îndulci suferințele colegului lor- refugiat rus- amintindu-și cât de fericiți se

simțeau profesorii ruși de a-și servi colegii lor din Serbia și România, în timpul ultimului război (1914-1917) în timpul refugiului lor la Odesa”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 111/ 1920, fila 136-136 verso.

***

Ministerul de Interne

Secretariatul General Chișinău

Serviciul Polițiilor

Către Ministrul de Interne

„La ordinul Dvs. Nr. 67304 din 29 noiembrie 1920 avem onoare a Vă comunica că primele 3 numere din ziarul „Бессарабский Коммунист” au apărut clandestin în orașul Chișinău, tipărindu-se într-o tipografie clandestină a organizației comuniste.

Descoperindu-se apariția lui în localitate, cum și funcționarea tipografiei clandestine de către organele siguranței locale, gazeta a continuat să reapară în or. Tiraspol (Ucraina), unde după comunicarea Subinspectoratului general de Siguranță, au mai apărut încă 3 numere (4,5 și 6), ultimul fiind apărut în luna octombrie și din care cu raportul Nr. 26702 V-am comunicat în traducere articolul de fond”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 115/ 1920, vol.II, fila 124.

***

Copie după manifestul lansat de Comandamentul armatelor Ucrainene în rândul armatelor bolșevice, primită pe lângă adresa Subinspectoratului General de Siguranță din Basarabia, Nr. 13402/ 1920:

Soldați ai Armatei Roșii !

Din războiul vostru cu Ucrainenii nu iese și nu va ieși nimic și aceasta din motivul că sunteți forțați a lupta pentru o cauză care nu este dreaptă. Pentru ce mergeți Voi contra Ucrainei? Pentru a jefui pe țaranul nostru? Iată deja 3 ani de când Troțki și compania vă obligă de a lupta în contra ucrainenilor, dar din acest război nu a rezultat nimic bun pentru voi. Voi sunteți îndepărtați de la familiile voastre și trimiși la o moarte sigură, desculți, goi și flămânzi. În timpul când voi pieriți în țară străină prin gloanțe, foame și epidemii, acolo în depărtare, în Rusia, mor de asemenea de foame și de frig soțiile, mamele și copiii voștri, iar comisarii în acest timp, trăiesc pe socoteala voastră și după buna lor plăcere. Poporul ucrainean vă urăște, el se răscoală, distruge drumurile și voi nu veți mai putea să vă înapoiți acasă, dacă nu veți face acest lucru imediat. Ziarele comuniste vă ascunde adevărul, ele mint; în realitate, jumătate din armata roșie a fost distrusă în luptele ce s-au dat sub Varșovia, Bielostok și Brest-Litovsk. O parte din armata roșie (80.000), nevoind a cădea în mâinile polonezilor, s-a predat germanilor, iar în prezent, voi vă retrageți pe tot frontul. Plecați, până nu este încă prea târziu, grăbiți-vă înspre casa voastră, deoarece în dosul frontului vostru situația a devenit critică. Ecaterinoslavul, Poltava și o parte din guvernământul Harcov au fost ocupate de răsculați.

De veți întârzia, căile de retragere vor fi tăiate și voi veți fi pierduți. S-a dat ordin de a vă lăsa să treceți în Rusia timp de o săptămână, fără nici o piedică, pentru a nu

vărsa sângele vostru în zadar, iar după trecerea acestui termen, țăraniii vă vor opri și va fi rău de voi.

Grăbiți-vă de a pleca spre a nu regreta mai la urmă !

Comandamentul Suprem al Armatei Ucrainene

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 115/ 1920, vol.II, fila 90.

***

16 – 17 decembrie 1920

Comandamentul corpului de jandarmi către Ministerul de Interne, relativ la mișcarea trupelor bolșevice în Ucraina:

„1. În noaptea de 16-17 decembrie 1920, trecând Nistrul în mod fraudulos, individele Ileana Iaroslavskaia și Naghia Rabinovici au fost arestate de jandarmi secția Arionești, compania jandarmi Soroca, care au dat următoarele informații:

În comuna Râbnița la vreo 12 km de Nistru se află un regiment de cavalerie bolșevică, bine echipat care stă cantonat în acea comună.

În comuna Nemirov cam la 12 km Nord-Est de Râbnița se află cantonată o divizie aproximativ care operează contra Ucrainenilor care se găsesc în comuna Vorovca 500, iar în orașul Belaia Țercovi o armată de 30.000 Ucraineni sub comanda unei domnișoare, anume Marusea Socolova. Atât ucrainenii cât și bolșevicii mobilizează tinerii de la 18-25 ani și că bolșevicii au intenția ca după ce vor bate complet pe ucraineni, să concentreze o armată numeroasă la Nistru, pentru a trece în Basarabia. Mai informează că pe malul stâng al Nistrului se află mai multe bande de bolșevici siberieni în localitățile: în comuna Taruga o bandă de 100 bolșevici, iar în comuna Mihailovca- vreo 200 bolșevici. Ambele bande sunt înarmate cu mitraliere și muniții de război îndeajuns, însă sunt lipsite de alimente și îmbrăcăminte. Aceste bande au intenția, după cum circulă zvonul, să treacă Nistrul în Basarabia pentru jaf.

2. În comuna Râbnița, în dreptul comunei Unguri, de asemenea se găsesc vreo 100 de bolșevici având legătură cu Comandamentul bolșevic din Moghilev, unde și aici se găsesc cam vreo 400-500 bolșevici care au intenția, după informațiile Comandantului Companiei de Grăniceri Atachi, să intre în Basarabia prin punctele Calarașovca și Merișovca.

3. În ziua de 17 decembrie 1920, a trecut din Moghilev în garnizoana Atachi un ofițer bolșevic care a avut convorbiri cu ofițerii din acea garnizoană asupra cauzei împușcării unui soldat bolșevic de către soldații români din Atachi. Acest ofițer a mai discutat asupra indivizilor care trec Nistrul în Basarabia în mod fraudulos”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 4.

***

10 ianuarie 1921

Dosar : Ordinea publică în Nordul Moldovei și Basarabia

S-au lansat pe străzile orașului Orhei manifeste comuniste de către C.C. al P.C.Basarabean adresate soldaților români, țăranilor basarabeni etc. Manifestele conțineau gravuri în care se arăta traiul nesuferit atât al soldaților din armata română,

cât și al țăranilor basarabeni; de altă parte- traiul fericit pe care-l duc țăranii și soldații bolșevici din Rusia Sovietică.

- Arhivele Naționale, București, Fond Ministerul de Interne, 60/1921, f.2-2 verso.

***

5 februarie 1921, Iași:

„Astă noapte s-au găsit aruncate prin diferite părți ale orașului manifeste comuniste incendiare, prin care se îndemna la revoluție mondială și la pace cu Rusia Sovietică”.

Prefect poliției Iași, Celebidache.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 9.

***

11 februarie

Поездка Троцкого:

„Троцкий предпринял поездку по городам Украины, расположенным вблизи румынской границы. Наиболее продолжительно было пребывание Троцкого в Киеве, где с его участием состоялся ряд совещаний ЦИК советов Украины, совместно с начальниками чатей расположенных в киевском районе.

Поездку Троцкого связывают с непрекращающимися военными приготовлениями Советской России против Румынии”.

- „Последние новости”(Париж, под ред. М.Л.Гольдштейна), No. 249, 11 февраля 1921 г.

***

Арест коммунистов Бессарабии:

„В Кишиневе начался процесс 36 бессарабских коммунистов, обвиняемых в организации и ведении коммунистической пропаганды в Бессарабии”.

- „Последние новости” (Париж, под ред. М.Л.Гольдштейна), No. 249, 11 февраля 1921 г.

***

У границ Румынии и Польши:

„В печати уже неоднократно делались предположения относительно вероятности военного выступления большевиков против Румынии и Польши предстоящей весной. В настоящее время мы располагаем вполне достоверным материалом о тех фактических мероприятиях, которые принимаются командованием красной армии юго-западного фронта к предстоящим военным операциям.

Переброска советских войск идет в двух направлениях: с одной стороны к польской границе, а с другой – к румынской. Как у одной, так и у другой границы сосредотачиваются сильные ударные группы. Вот точная схема расквартирования красной армии:

Первая, четвертая и шестая армии и второй конный корпус, расположенные в центральной Украине, передвигаются на север, на польский фронт.

12-я армия стоит по реке Збручу на польской границе, а 8-я армия по реке Днестру на румынской границе. В последней много коммунистических частей.

13-я и 14-я армии находятся на Подолии и составляют резерв, готовый для действий как против поляков в Галиции, так и против румын в Бессарабии. Из них 14-я армия особенно интенсивно пополняется мобилизованными. Штаб этой армии находится в Балте, а теперь перешел в гор. Бар. В окрестностях г. Летичева стоят на ж.д. путях бронепоезда с тяжелыми орудиями.

В январе в Кременчуг прибыл штаб 3-ей Сибирской армии. Эшелоны армии высаживались в окрестностях города.

Спешная работа идет вдоль русско-румынской границы по укреплению берега Днестра. Пограничная стража доведена до тройного комплектования. Под её прикрытием на участке от Тирасполя до Дубоссар роются окопы и устанавливаются проволочные заграждения.

Одновременно принимаются усиленные меры к организации обороны черноморского побережья на случай возможной опасности со стороны моря. Оборона находится в руках Нач. Штаба морских сил Черного и Азовского морей А.В.Домбровский. Штаб – в Одессе. Линия Одесса-Николаев-Очаков объявлена укрепрайоном. Заведует ею бывший капитан 2-го ранга Пини, в Николаеве.

Морской обороной Одессы ведает бывший лейтенант Зякин, в распоряжении которого имеются: подводная лодка им. Троцкого под командой капитана Поре, отряд тральщиков и посыльное судно „София” принадлежащее судовладельцу Кальджи. Кроме того, готовится к спуску крейсер „Нахимов”.

Наряду с военными приготовлениями советские власти развивают весьма интенсивную деятельность по распространению агитационной литературы. Так, недавно международной Дунайской комиссией в Сулине была задержана моторная шхуна „Лидия Л.», шедшая от северного побережья Черного моря. На шхуне во время таможенного досмотра обнаружено 10.000 экземпляров газеты на румынском языке, с обычными для большевиков призывами к революции. Недавно Раковский написал брошюру „К румынскому рабочему”. Как это ни странно, брошюра эта издана в Бухаресте и совершенно легально продается в книжных магазинах”.

Отставка Петлюры. „По сообщениям Красного Бюро Печати, Петлюра внес в Совете Министров заявление о намерении подать в отставку, считая свою миссию законченной в виду созыва украинского народного собрания, обладающего всею полнотою власти”.

- „Последние новости” (Париж, Под ред. М.Л.Гольдштейна), No.249, 11 февраля 1921 г.

***

22 februarie 1921

Воззвание атамана Струка:

Ровно. - Главный атаман всех повстанческих отрядов правобережной Украины издал воззвание, в котором благодарит население за помощь, призывает к продолжению борьбы против коммунистов за землю и волю и независимую Украину. В конце возвания категорически запрещаются еврейские погромы.

От Одессы до Тирасполя (От нашего кишиневского корреспондента):

„Одесса представляет из себя кладбище, на улицах нет ни одного дерева, или деревянного дома,- все сожжено. Все магазины закрыты и шторы опущены. Среди рабочих г. Одесса наблюдается страшное брожение. На митингах рабочие требуют упразднения чека и отмены террора.

Интеллигенция вымирает. (...) Все интеллигенты обязаны работать в каком-нибудь советском учреждении и получить трудовой паспорт. Не имеющих этих паспортов сгоняют на уборку казарм („день красной казармы”). В редкой интеллигентной семье нет слусамоубийств.

О войне с Румынией никто и не думает, - наоборот, Советская власть все время находится под страхом наступления Румынии, в то время, как население страшно жаждет прихода румын, или какой-нибудь из иностранных армий.

Почему-то среди населения, начиная от Одессы до Днестра живет уверенность, что румынская армия, вместе с находящимся в Румынии ген-лом Врангелем (? – N.ns.) начнет наступление на большевиков.

В виду „раскулачества” крестьянства, т.е. полного отбирания всяких продуктов, крестьяне совершенно отказались от посевов, так что рассказчик на всем протяжении от Одессы до Днестра не видел совершенно посевов. Цены на продукты в Одессе следующие: хлеб – 500-700, мясо – 1200-1500, сало – 3000, сахар рафинад – 6000 рублей.

Охрану берега Днестра занимала до недавнего времени 152 советская бригада, состоявшая из пленных врангелевской и колчаковской армий и настроенных антибольшевистски. Штаб бригады состоял в Тирасполе. Недавно эта бригада отправлена на подавление восстаний, причем по слухам оказалась чрезвычайно неустойчивой, т.к. солдаты массами переходили на сторону восставших.

В виду уменьшившегося притока беженцев в Румынию, курс лей в Одессе пал с 300 до 160-170 рублей советскими”.

Н.Авериус

- „La cause commune. Quotidien russe” (Paris, редактор-издатель В.Л.Бурцев), nr.222, 22 fevrier 1921.

***

Илья Наумов. В Советской России:

„Питание населения (в Одессе, Тирасполе). Почти все голодны. Питанием населения ведает Отдел Потребительских Обществ. Все население города – трудовое и нетрудовое – прикреплено по месту жительства к той или иной ближайшей лавке О.П.О., где через домовых комиссаров выдается три четверти фунта хлеба, черного наполовину с половой в день на человека, остальные продукты выдаются только рабочим и служащим через их учреждения.

В отношении пайков лица поделены на лиц получающих : 1) гражданский паек – $\frac{3}{4}$ фунта черного хлеба в день и больше ничего; 2) чрезвычайный паек – $\frac{3}{4}$ фунта хлеба в день, $\frac{1}{4}$ фунта соли, $\frac{1}{2}$ фунта сахару-песку и полтора фунта крупы – в месяц; 3) ударный паек – 30 фунтов хлеба, полфунта соли, 1 фунт сахару и 3 фунта крупы – в месяц; 4) военный паек – 30 фунта хлеба, полфунта соли, 1 фунт сахару, 3 фунта крупы, полфунта подсолнечного масла, 300 золотн. мяса или рыбы – в месяц; 5) коммунистический паек – а) обыкновенный, б) комиссарский, в) кремлевский, г) ленинский, при этом по последнему, кроме прочих благ, получают еще различного рода деликатессы и вина из царских и удельных погребов.

Советские служащие и рабочие получают еще право на питание в общественных столовых, которых в Одессе 60. Меню обеда всегда одно: постный борщ и пшенная каша, или мамалыга, облитая подсолнечным маслом. Несмотря на такую непривлекательность еды и на неаккуратность выдачи обедов, желающих попасть в эти столовые вседа колоссальные толпы, и не редкость такие случаи, когда постовые милиционеры выстрелами в воздух стараются рассеять народ, стоящий в ожидании еды. Но выстрелы не действуют, ибо к ним привыкли, ибо они представляют из себя верных спутников любого момента жизни в советском раю”.

Большевики готовятся к весне. „В Берлине получены достоверные сведения об учреждении советским правительством правительства Советской Бессарабии с центром в Жмеринке во главе с доктором Муевским, Советской Латвии с знаменитым Стучкой и Советской Польши с центром в Белостоке. В распоряжении этих новообразовавшихся советов имеются верные красные части. В распоряжении Стучки находятся две интернациональные дивизии. Правительственные аппараты их совершенно сорганизованы, имеют многочисленные отделы, как военные, так и гражданские с ЧК и революционными трибуналами включительно”.

Из доклада А.П.Соколова: Приводит высказывание Дзержинского о том, что „политическая борьба не знает суда и справедливости”. Что касается опоры советской власти – красной армии – то среди нее ведется огромная, упорная агитационная работа, лейтмотивом которой является лозунг: нужно идти в чужие страны за хлебом. Всячески стараются создать в армии воинственное настроение, так как бездействующая армия может, при известных условиях, стать очень опасной.

- „La cause commune. Quotidien russe” (Paris, редактор-издатель В.Л.Бурцев), nr.222, 22 fevrier 1921.

Борьба с Советской властью. Освобождение Украины от большевистского ига должно составлять главную задачу всех антибольшевистских сил. Теперь все украинские сепаратисты, вероятно, уже поняли, что собственными силами они не могут победить большевиков. Можно надеяться, что теперь удастся достигнуть соглашения между русскими и украинскими патриотами на почве непосредственной борьбы с большевизмом, оставляя разрешение вопроса о взаимоотношениях между Украиной и Россией до лучших времен, когда народ сможет свободно выразить свою волю. Ведь никто не думает теперь о возрождении централизованной России, все признают, что в будущем Россия будет федеративным государством, что не исключает единства во всех основных вопросах государственной жизни. Как культурные народы понимают федеративный строй, можно судить по примерам Германии и Швейцарии. Сговор, следовательно, относительно будущего строя Украины возможен. Но в таком случае можно договориться и об общей борьбе с большевизмом.

Мы не говорим, что это – легкая задача. Придется преодолеть огромные заблуждения международного характера раньше, чем удастся перебросить все остатки русской армии на Украину. Но при поддержке дружественных славянских государств и при сочувствии некоторых европейских держав, понимающих огромное значение освобожденной Украины для мирового хозяйства – все эти трудности преодолимы. При одном условии : если будет установлено полное единство между всеми русскими и украинскими антибольшевистскими силами. И еще одно условие морального характера: если антибольшевистская армия будет очищена от всех авантюристических, погромных и грабительских элементов, сохранив в своих рядах лишь тех воинов, которые одушевлены глубокою любовью к их измученной родине.

Одно несомненно: Украина – самое уязвимое место в организме советской власти.

Г.Мейнгард. В единении сила:

„Гибнет Россия, вымирает население. Каждый день дальнейшего торжества красных палачей уносит новые жертвы, отбрасывает Россию все дальше назад вглубь средневековья.

Зараза угрожает перекинуться из России в другие страны. Могушественным проводником большевизма являеся умело и широко поставленная пропаганда; московские диктаторы не жалеют на эту пропаганду никаких денег. Вся их политика имеет конечной целью агитацию. Их пропаганда основана на самой наглой лжи, которую при желании не трудно рассеять.

Так, издан декрет об отделении церкви от государства. Но, на практике, со всей энергией, свойственной советской власти, принцип уничтожения религии, а не отделения церкви от государтва стал беспощадно проводиться в жизнь. Повсемесно начались разгромы и осквернения храмов. Были пущены в ход все средства дискредитации в глазах народа религии и ее служителей и возродилось

в XX-м веке христианское мученичество: издевательство, пытки и бесконечные жестокие казни выпали на долю православного духовенства.

Такою же беззащитной ложью является и большевистский лозунг борьбы с капиталом. Эта борьба вылилась в простое перекалывание капиталов из карманов прежних их обладателей в карманы новых большевистских главарей, а также вообще всех тех, кому не противно грабить и жить на награбленное, - словом, под этим коммунистическим лозунгом скрывался призыв к грабежу.

Ложь эта им нужна потому, что текст декретов является красивой вывеской и хорошим средством для заграничной пропаганды, а вкладываемое в эти декреты содержание и способы проведения их в жизнь предназначены для самой России, как объекта безудержного разорения и разграбления”.

Н.Авериус. Письмо из Бессарабии (От нашего кишиневского корреспондента):

„Чичерин прислал румынскому правительству ноту, в которой снова подтверждает, что большевики не желают вмешательства во внутренние дела Румынии и не допустят никаких враждебных действий в отношении Румынии. Чичерин предлагает румынскому правительству приступить к переговорам с целью восстановления добрых отношений между обеими странами. Большевики, в интересах мира, готовы ограничить переговоры вопросами о возобновлении коммерческих сношений и навигации по Днестру.

„Движимое желанием восстановить дружеские связи между Россией и Румынией,- говорит Чичерин,- советское правительство надеется, что Румыния питает то же чувство. Желание это может быть достигнуто путем созыва конференции, до сих пор откладывавшейся и непрерывно предлагаемой советским правительством”.

Таким образом, первоначальный военный задор, которыми были полны советские ноты непосредственно после поражения Врангеля, теперь пошел на убыль и уступил место более смиренному тону”.

- „Общее дело”, No 223, 22 февраля 1921 г.

***

23 februarie

Приготовления большевиков против Румынии:

„**София.** По полученным из Варны от беглецов из Одессы сведениям, большевики готовятся к войне против Румынии. Для удара подготовлены две группы, одна в Екатеринославе, где находится штаб Буденного, другая в Гомеле, где помещены штабы двух армий. В Гомеле в конце января ожидался приезд Троцкого для инспектирования собранных в этом районе войск. В связи с этим предполагают, что гомелевская группа начнет действовать первой”.

Большевистский цинизм:

„**Рига.** В комиссии по делам военнопленных и беженцев советские представители цинично заявили, что их интересует возвращение в Советскую Россию лишь небольшое сравнительно число находящихся в Польше

комиссаров, коммунистов и их семей, что же касается рядовых пленных красноармейцев, то Польша может делать с ними что угодно”.

➤ Под Кисловодском были найдены убитыми два комиссара. За это объявили „неделю возмездия” и в одном только Минераловодском районе убили 800 человек, т.е. вероятно всю интеллигенцию”.

- „La cause commune. Quotidien russe” (Paris, редактор-издатель В.Л.Бурцев), nr. 223, 23 fevrier 1921.

***

12 martie

În curtea companiei jandarmi Cetatea Albă s-a găsit un manifest adresat soldaților, prin care erau îndemnați la nesupunere și revoltă.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 11, 12.

***

13 martie 1921

Copie după nota de informații primită pe lângă adresa Subinspectoratului General de Siguranță al Basarabiei Nr. 4009 din 13 martie 1921 către Secretarul General de Interne Chișinău

Informații de peste Nistru:

De curând au sosit în Dubăsari cam 200-250 soldați bolșevici, probabil să fie Cavaleria, căci au mulți cai.

La 8-9.III.1921 au sosit în Râbnîța din direcția Dubăsari circa 3 campanii de soldați (infanterie bolșevică) însoțită de un convoi de 30-40 căruțe.

Tot în aceeași zi a mai sosit în acel oraș din direcția Tiraspol un tren compus din circa 20 vagoane încărcate cu soldați și civili. Se crede a fi Poliția secretă. În Ucraina se discută că bolșevicii se pregătesc de un atac în primăvară contra liniștei Antantei. Pe malul Nistrului, în dreptul satului Busenița se întind rețele de sârmă.

Din Radio Bolșevic. Moscova, 8 martie 1921. *În ajunul deschiderii ședinței 10-a a partidului comunist:* „Noi intrăm în noi relații cu statele capitaliste, noi trebuie să găsim acum soluția necesară ordinii interne. Partidul proletariatului trebuie să știe cum se poate găsi metoda unificării țărănești și metoda fortificării alianței țărănești”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 14-14 verso.

***

18 iulie 1921

Zemstva județului Hotin face cunoscut că jafurile și crimele la drumul mare s-au înmulțit în proporție atât de mare, în cuprinsul aceluia județ, încât comunicația pe șosele și lucrul în câmp au devenit aproape imposibile.

Banțele au început a teroriza satele și amenință chiar orașul Hotin, înspăimântând populația locală.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 52.

***

24 iulie 1921

Județul Orhei:

„Compania Jandarmi Orhei ne face cunoscut că, în noaptea de 23-24 iulie 1921, între orele 1-2 au reușit să treacă un grup de vreo 28-30 bolșevici înarmați complet. În acel moment, fiind întâlniți de o patrulă de grăniceri din Compania a 8-a Cinișeuți, s-a început o luptă aprigă între ei, și după o oră și jumătate au fost respinși dincolo de Nistru.

După trecerea acelora, au apărut pe malul stâng al Nistrului vreo 200 bolșevici, dar nu au făcut nici o mișcare”. (...)

Ministerul de Război: „Chestiunea bandelor, care terorizează populația în diferite regiuni ale țării, este bine cunoscută Ministerului de Război. S-a pus toată grija pentru a dispărea această stare de adevărată anarhie- atât de dăunătoare- material și moral pentru prestigiul statului, mai ales în teritoriile noi alipite.

Ministerul de Război a luat măsurile militare cele mai energice, pentru stârpirea acelor bande, și dacă nu se vor obține rezultatele așteptate, se vor intensifica și mai mult”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 50, 51, 72.

***

26 iulie 1921

Subinspectoratul poliției județului Hotin către Ministerul de Interne:

„Vă atrag atenția asupra prefectului de Hotin dl Popa (moldovean basarabean), fost ofițer în armata rusă, care nu a voit să intre în armata noastră, ci dimpotrivă, a luptat în armatele lui Denikin și Wranghel. Are un frate în armata bolșevică; se poate că tocmai acest domn să formeze și toate zvonurile și să neliniștească lumea, aceasta pentru a face propagandă rusofilă-țaristă”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 54.

***

Nota Subinspectoratului General de Siguranță Bucovina:

„Relativ la cele comunicate în ziua de 25 iulie curent, cu privire la situația îngrijorătoare din județul Hotin, Subinspectoratul General de Siguranță Bucovina raportează următoarele:

De la data de 15 iulie anul curent și până în prezent, ar fi trecut Nistrul, în mod clandestin și izolat, mai multe bande de bolșevici, aproximativ 150 inși, înarmați cu puști, grenade, mitraliere, care se dedau la jafuri și crime, terorizând populația, adăpostindu-se în pădurile situate la vest de Hotin. Majoritatea acestor indivizi sunt originari din Basarabia, din cei fugiți în 1918.

Scopul acestor incursiuni este de a pregăti spiritul populației din Basarabia la răscoale și dezordine în vederea unei mișcări mai mari, tentați fiind, față de lipsurile și suferințele din Rusia sovietică, de bogățiile alimentare din Basarabia.

Guvernul sovietic pregătește- după un plan stabilit- ca revoluția să izbucnească în Basarabia la 20 august anul curent, după care se va încerca ocuparea Basarabiei. În

acest scop s-a fixat ca centre de activitate, localitățile Hotin, Soroca, Orhei, Bender și Cetatea Albă, urmând ca mișcarea revoluționară să înceapă în Hotin- Neporotova- Iarova- Dubăsari și alte puncte necunoscute, în care scop stau în legătură cu organizațiile comuniste din Jmerinca-Odessa-Ovidiopol.

La Jmerinca s-ar afla un grup de basarabeni bolșevici, în număr aproximativ de 500, care lucrează intens în această direcție. Șeful militar al acestei mișcări pentru Basarabia ar fi Kotovski, iar șeful activ al afacerilor politice pentru Basarabia, Constantinescu”.

Comunicat: Dlor M.I; S.G.; Sub. S.I.; M.Ext.; M.R.; M.S.M.b.2.

***

Ministrul C.Argetoianu:

„Luați imediat contact cu Ministerul de Război pentru măsuri energice ca urmare a atentatului de la Dancăuți-Hotin.

Dacă regiunea nu este cuprinsă ca supusă stării de asediu, procedați imediat la lărgirea acestei zone până la Prut. Puneți în vedere Ministerului de Război ca până în 3 zile banda trebuie prinsă și distrusă”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 45, 46.

***

28 iulie 1921

La Ustia, o bandă a încercat să treacă Nistrul în Basarabia. S-a dat dispoziția ca diferitele încercări de trecere în lungul Nistrului a unor bande armate de jefuitori să fie oprite cu cea mai mare energie și scăldate în sânge.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 59.

***

29 iulie 1921, Chișinău

Prefectura județului Ismail comunică, că un timp de vreme, mulți tineri din orașul Vâlcov și din împrejurimi fug la Odesa, ademeniți de agenții bolșevici, care sunt trimiși în ostroavele Dunării, de comandantul militar al portului Odesa, un anume Lithman, fost comandant pe vaporul rus „Bulgaria”, ce face curse pe Dunăre și de către unul anume Daici, evreu, șeful serviciului de spionaj din Odesa pentru România.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 39.

***

31 iulie 1921

Subinspectoratul General de Siguranță Bucovina raportează că, în noaptea de 29 iulie, o bandă compusă din 60 oameni înarmați cu carabine, mitraliere și grenade, puși sub comanda unui individ îmbrăcat rusește cu panglică roșie pe piept, a atacat postul de jandarmi rurali din Dancăuți jud. Hotin, instalând în post două mitraliere, distrugând totul, a trecut în urmă la voloste, unde a dat foc la întreaga arhivă și apoi s-

au retras spre Nistru la Darabani. Cei doi jandarmi de la postul amintit au scăpat cu fugă. Victime sunt un țăran și o femeie rănită grav.

Compania Specială de jandarmi este în urmărirea bandei.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 44.

***

8 august 1921

Prefectura poliției Cetatea Albă:

„Prin atentat cu explozibile a fost ruptă linia căii ferate pe o distanță de 100 metri. La 7 km de Cetatea Albă, trenul de persoane a fost oprit în stația vecină Abaclia. Explozia a avut loc înainte ca trenul să ajungă în acea stație”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 65.

***

10 august 1921

La 7 august au sosit la Tiraspol două divizioane de artilerie grea cu 24 tunuri noi. De două săptămâni sunt sosiți în Tiraspol o brigadă de cavalerie cu efectiv de 1200 oameni. Toți sub comanda lui Livratovsky.

În satele Bicioc și Krasnogara din Ucraina, vis-à-vis de satul Gura Bâcului jud. Bender, acum 5 zile în urmă au sosit două regimente de infanterie, din care unul sub comanda lui Ciuhanenco Ivan din or. Tighina.

În ziua de 8 august s-a văzut instalându-se un tun de calibru mare în jurul satului Gura Bâcului, în apropiere de linia C.F.R.”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 67, 68.

***

13 august 1921

În tot lungul Nistrului, se observă de la 3 august o pază vigilentă din partea Ucrainei. Patrulă de infanterie și de cavalerie trec în sus și în jos, la fiecare oră. Au oprit circulația cu desăvârșire, scaldarea oamenilor și adăpatul vitelor din satele limitrofe la Nistru”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 69.

***

17 august 1921

„Legățiunea noastră din Helsingfors comunică că orientarea politică a Sovietelor e în plină evoluție. Recolta compromisă, foametea din 10 gubernii rusești și exodul populației înfometate au determinat pe Lenin să manifeste înclinarea spre dreapta, încuviințând proprietatea individuală, acordând libertatea comerțului și permițând înființarea băncilor private. Țăranii, mulțumiți că nu li se mai cere și nu li se mai ia nimic, sunt gata să susțină pe Lenin, mai cu seamă că-și dau seama că stânga e alcătuită din evrei care, după ce s-au îmbogățit, lichidează și părăsesc Rusia. Ei sunt

în contra unei schimbări care ar putea aduce din nou la putere pe foștii proprietari ai moșiilor.

Curentul pentru Lenin crește cu toată opoziția Moscovei, iar persoana care-l susține în străinătate este Krasin”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 511/ 1921, fila 10.

***

20 – 21 august 1921

În dreptul satului Batac din Ucraina, a încercat a trece Nistrul două bărci cu bolșevici. S-au tras focuri de armă, bolșevicii s-au retras.

***

21 – 22 august 1921

Din satul Speia, din Ucraina, s-a tras focuri de armă peste comuna Telița, nici un accident.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 74-74 verso.

***

23 august 1921

La percheziția în comuna Manzâr, jud. Tighina, s-a descoperit un comitet bolșevic (15 persoane). S-au găsit o pușcă-mitralieră, 4 revolvere automate, 7 arme, 3 lăzi cu explozibil fitil bikrov și multă munițiune rusească.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 80.

***

19 septembrie 1921

În zilele de 9-10 septembrie, o bandă de 150-200 bolșevici, au atacat trenul Nr. 282 (Cernăuți-Ocnița-Bălți), trăgând focuri asupra trenului. Au împușcat fochistul, un pasager și rănit un soldat. La înapoierea peste Nistru, au jefuit în satul Culitovca un negustor de 20.000 lei și haine.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921 fila 87.

***

Septembrie 1921

Copie de pe nota de informații. Știri și evenimente de peste Nistru.

1. În Cameneț-Podolsk sunt lipite placarde care reprezintă Nistrul. Pe malul drept stă o femeie în lanțuri, pe malul stâng altă femeie cu steagul roșu pe care este scris: „Înainte în Basarabia pentru eliberarea surorii noastre!”.

2. Troțchi afirmă că manevrele Armatei roșii (începutul lunii septembrie.- N.E.) în raionul Kievului s-au făcut cu intenția de a arăta la toți pe care îi privește că Armata roșie este puternică și se mărește puterile sale. Mai afirmă că situația autorităților sovietice în Ucraina s-a întărit.

3. Ziarul „Pravda” (7 septembrie 1921) comunică: „În Basarabia, înainte provincie rusească, acumă uzurpată de români, s-a început revoltele țăranilor săraci contra moșierilor. Guvernul român a declarat în Basarabia starea de asediu”.

6. „Izvestia” (nr.539, 21 septembrie 1921): „Jurnalul românesc „Lumea” din 10 septembrie comunică că ministrul de externe Tache Ionescu în convorbire cu corespondentul ziarului francez „Matin” a declarat că reciprocările cu Rusia Sovietică au rămas neschimbate de patru ani. Noi declarăm că nu avem nimic contra tratativilor, însă în timpul tratativilor să nu se vorbească de graniță”.

7. În zilele trecute jurnalele românești comunică că bandele bolșevice au atacat Basarabia. Însă senatorul Dragomirescu în ziarul „Adevărul” scrie că guvernul român nu are cunoștință de tot ce se petrece în Basarabia. Atacurile în Basarabia se fac nu de bolșevici, ci de bandele soldaților vrangheliști pe care reacționari români le-a admis intrarea în țară. Acum acești soldați vrangheliști formează bande și terorizează populația.

8. Din Moscova comunică că Troțchi la ședința Sovietului moscovit a ținut un discurs în care a vorbit că la manevrele armatei roșii s-a convins că Polonia și România nu au intenția a declara război Rusiei. Troțchi a mai vorbit că Franța instigă pe Polonia și România contra Rusiei. Troțchi declară că guvernul sovietic dorește pace.

9. Troțchi în discursul său către lucrătorii de la fabricile din Odesa a vorbit că România susține bandele Petliuriste care amenință existența Rusiei. În România, Basarabia și Bucovina se fac preparațiuni dușmănoase contra Rusiei. Rusia nu dorește război, ea în primul rând dorește a restabili starea economică, însă noi suntem obligați a întări frontierele de pe Sud-Vest. În caz dacă cineva ne va ataca, noi vom da așa o lovitură, după care frontiera noastră nu va fi la locul pe care se află în prezent.

10. Troțchi a dat ordin armatei și marinei în care arată că Franța, România și Polonia au intenții a declara război Rusiei sovietice. În cercurile conducătoare de la Moscova se consideră că în țările limitrofe (printre care și în România.- N.E.) va izbucni „revoluția mondială social-comunistă, care, după vederile reprezentanților, va trebui să izbucnească în anul 1922”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 534/1921, fila 35-39.

***

3 octombrie 1921

La Moghilev s-a anunțat că curând, la 35-40 km de Moghilev va avea loc o manevră de trupe, la care va lua parte Racovsky, președintele sovietelor din Ucraina, Lenin, Frunză și alți comandanți bolșevici.

Sosirea lui Racovsky la Moghilev- spre a ancheta pe comandanții Reszov și Razin, care se crede că au înlesnit trecerea refugiaților din Ucraina în Basarabia.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 98.

***

10 octombrie 1921

Memoriu asupra apariției bandelor de jefuitori în regiunea Hotin. Cauze. Mijloace de combaterea răului:

„ (...) Atacurile bandelor de jefuitori sunt însoțite de cuvintele: „de a nu mai ține cu România, de a nu mai lucra la societăți, la proprietari etc.”, „de acum înainte, nu veți mai ține jandarmi români, autorități române” etc. (...)

Toate atacurile banditești au loc exclusiv în satele cu populație românească, pe când în celelalte- liniște și ordine perfectă. Probabil, propaganda bolșevică se face cu intențiunea de a slăbi încrederea populației Basarabiei în puterea Statului Român și de a crea astfel o atmosferă și o posibilitate de a trece apoi la invazie în România, cu trupele și ideile lor bolșeviste. (...)

Granița este slab păzită, așa că trecerile de pe un mal pe altul sunt foarte lesnicioase. Din această cauză se pot introduce și ieși din țară orice fel de persoane, cu orice fel de scopuri. O pază reală și severă a acestei frontiere se impune acum, mai mult decât oricând, din cauza tendinței de emigrare a populației de dincolo, îngrozită de foametea și epidemiile ce bântuiesc acolo, la un loc cu cea mai sălbatică teroare. Nu este exclus, cred, chiar posibilitatea ca această populație, în rătăcire disperată, să pornească în masă peste frontieră.

Județul Hotin, cu 380 de comune, cu o populație în mare parte ostilă nouă, nu are decât 45 posturi de jandarmi. Pe linia Nistrului, un post de jandarmi supraveghează 8-9 comune, ceea ce este aproape iluzoriu. (...)

Permisiunea acordată de Guvern ca refugiații veniți de peste Nistru să poată locui în Basarabia, a sporit într-o proporție îngrijorătoare elementele necunoscute și dubioase în cadrul populației locale, care ea însăși este dubioasă și nesigură, pentru noi, cel puțin pentru moment.

Este necesară, prin urmare, eliminarea (evacuarea) din Basarabia în cel mai scurt timp posibil (20-30 zile) a tuturor refugiaților veniți de peste Nistru, trimitându-i la destinația ce și-au ales, când și-au pus în gând a părăsi Rusia: America, Palestina etc.

A se da, de asemenea, posibilitatea comerțului cinstit să se producă, deschizând granița în anumite puncte, permițându-se în același timp funcționarea morilor, pescuitului și adăpatul la Nistru. A se permite deschiderea unei vămi la Prigorodoc, pentru legătura județului Hotin cu Polonia”.

Semnat: Comandantul Corpului IV Armată, general de Divizie Zadik

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 60/ 1921, fila 103, 105-116 verso.

***

27 septembrie 1921

„O bandă de bolșevici (30 persoane) a atacat secția jandarmi Secureni, din compania jandarmi Hotin, devastând-o complet de avere și arhivă”.

Arhivele Statului, București, fond Ministerul de Interne, 149/1922, fila 2.

„În județul Soroca s-au luat măsuri pentru paza de zi și de noapte a comunelor de către străjeri a câte 2-12 persoane, în funcție de numărul locuitorilor satelor”. Scopul acestor măsuri: „să se dea liniștea de altă dată a satelor care, din cauza timurilor

tulburi, prin care au trecut și tovărășia Nistrului, crimele și delictele nu mai au sfârșit”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 117/1922, fila 4, 5-5 verso, 6-6 verso,7.

***

14 octombrie 1921

„În regiunea jud. Tighina, o barcă a încercat să treacă Nistrul în Basarabia. Grănicerii i-au somat, aceștia însă au început să tragă focuri de arme și să arunce grenade”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 173/1922, fila 7.

***

13 decembrie 1921, prefectura județului Chișinău:

„8 refugiați (de peste Nistru.- N.E.) au fost arestați în noaptea de 24 decembrie la pichetul de grăniceri Vertiujeni și înspre ziuă omorâți pe malul Nistrului din ordinul locotenentului Morarescu cu 27 focuri de armă, după ce și-a însușit banii și bijuteriile găsite la dâșii”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 96/1922, fila 2.

***

Ianuarie-februarie (?) 1922

Ministerul de Interne către Ministrul de Război:

„Domnule Ministru,

În urma intervenției dlor Bacilieri, delegatul Crucii Roșii internaționale și Herman, delegatul Comitetului Executiv al Conferinței Universale Israelite de ajutorare, cu sediul la Paris, Ministrul a aprobat ca termenul acordat refugiaților evrei ucraineni pentru obținerea autorizațiilor provizorii de ședere în țară, (...) să fie prelungit până la 15 aprilie 1922.

Tot după cererea numiților delegați, Ministerul a aprobat, ca refugiații care, cu toată paza ce se face acum la Nistru, reușesc totuși să se strecoare pe teritoriul nostru, să nu mai fie înapoiți peste Nistru, ci să fie trimiși într-un termen de 48 ore, autorităților civile din Chișinău, Bălți, Soroca, Hotin, Cetatea Albă, împreună cu procesul verbal dresat cu această ocazie (...).

Odată sosiți în localitățile indicate mai sus, refugiații, cu excepția celor urmăriți sau suspectați, vor fi puși în libertate, dacă delegatul comitetului evreiesc local se obligă ca într-un termen de 15 zile să aducă dovezi că refugiatul este originar din Basarabia sau, în lipsa acestor dovezi, dacă el se obligă a face pe refugiatul luat pe garanția sa morală și materială să părăsească țara într-un termen de 3-6 luni”.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 741/1922, f.32.

***

19 aprilie 1922

Constantin Bacalbașa, Basarabia și sovietele:

„Sovietele, ele care vorbesc numai împotriva burghezismului și în struna claselor populare, revendică Basarabia, rezemându-se pe voința minorității basarabene de la orașe, adică a clasei burgheze. Dar de sentimentul unanim al țărânilor muncitoare și moldovene nu vor să țină seamă. (...) Rusia colosală, fie ea roșie, fie ea albă, fie ea reprezentanta neamurilor fino-uralice care au revărsat asupra Europei șapte secole de năvale, va căuta întotdeauna calea către soarele mai arzător și către mările mai calde. Strâmtoarea Bosforului și ale Dardanelor o atrag ca un magnet puternic”.

- „Adevărul”, an.XXXV, nr. 11668, 19 aprilie 1922.

***

28 aprilie 1922

Gr. Damian, Noi și Rusia:

„E destul de elementar că între a avea în coasta noastră o Rusie care ne cere Basarabia și a avea o Rusie care n-ar cere-o, ultima alternativă e mai plăcută decât prima. Și fiindcă vorbim de dl Brătianu, e instructiv să cităm ce spune „Viitorul”.

În numărul de aseară, după ce ceartă că atât în Anglia cât și în Franța partizanii intangibilității tratatelor încep să-și piardă forța politică, oficiosul dlui Brătianu scrie:

„Pentru noi împătrita înțelegere este singura realitate politică pe care putem conta: alianța cu Iugoslavia și cu Cehoslovacia ne asigură spre apus; iar cea cu Polonia, va fi pivotul politicii noastre viitoare, ne dă siguranța spre răsărit. Și mai mult acum trebuie să ne convingem că nu putem trăi, nu ne putem dezvolta și nici apăra ca Stat decât prin propriile noastre forțe. Pentru acest lucru avem nevoie de liniște și de muncă, de cinste, de bună gospodărire și de largă democrație”.

Dacă e vorba că singurul nostru sprijin împotriva Rusiei stă în cuvintele: Polonia, liniște, muncă, cinste, gospodărie și democrație- va recunoaște oricine că tot ar fi fost mai practic un acord, grație căruia Rusia ar fi renunțat de a mai cere Basarabia, cerere la care ea putea renunța cu atât mai ușor, cu cât știe perfect că e nejustificată.

Între politica dlui Take Ionescu și Brătianu de-o parte, și politica dlui Vaida de altă, cea din urmă a fost cea mai bună”.

- „Adevărul”, an. XXXV, nr. 11676, 28 aprilie 1922.

***

Mai (?) 1923

Traducere din ziarul „Izvestia”, nr. 1031, 1923:

„Sunt oare adevărate comunicatele presei române asupra atacului contra Basarabiei în primăvara anului 1923 ?

Asemenea discuții sunt roadele răuvoitorilor. R.S.F.S.R. nu se pregătește să lupte pentru Basarabia. În genere, toți acei pe care îi interesează „chestiunea Basarabiei”, neprovocată de noi, ar trebui să țină minte că Rusia n-a predat nimănui drepturile sale în această chestiune. Guvernul sovietic consideră Basarabia ca teritoriu care intră în federația Sovietică, smuls provizoriu de către ocupanți”.

- Arhiva Națională a Republicii Moldova, fond 691, inv.1, dos.1, vol.II, f.267,269.

8 februarie 1924

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale

Lucrările Comisiunii Mixte Centrale româno-ruse întrunite la Tighina în zilele de 21-29 ianuarie 1924.

Copie de pe raportul inspectorului general de siguranță al Basarabiei, No.1150 din 3 februarie 1924, adresat Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale:

„Domnule Director General,

Conform ordinului Dv. Telegrafic no.2409 din 17 Ian. a.c., prin care am fost delegat ca reprezentant al Ministerului de Interne, în Comisiunea Mixtă Centrală româno-rusă, pentru aplanarea conflictelor de pe Nistru, cu onoare raportăm că în ziua de 20 Ian., împreună cu ceilalți membri delegați români și anume: d. g-l A.Iovanovici și C.Simionescu Prim Președinte al Trib. Chișinău, ne-am transportat la Tighina, unde am luat contact cu delegații guvernului sovietic și am început lucrările relative la aplicarea regulamentului în chestiune.

Delegațiunea rusă a sosit la Tighina în ziua de 21 Ian., orele 24, trecând Nistrul pe ghiată. Această delegație era formată din următorii membri:

1) Pavel Efimovici Kneagnițki, de origine rus, în vârstă de 45-48 ani, născut la Tiraspol. Primele studii și le-a făcut în Basarabia la liceul din Comrat. A fost ofițer de Geniu în armata rusă (țaristă), iar actualmente este comandantul Div. 51 din Odessa.

În tot timpul discuțiilor din ședințe a căutat să evite orice cuvânt care s-ar fi putut interpreta că Nistrul servește drept frontieră și printr-un exces de prudență față de propriii săi tovarăși a cerut ca în locul cuvântului „rus” să se întrebuițeze în discuțiuni inițialele „S.S.S.R.” (Soiuz Sovietskih Soțialisticeskih Respublik), iar expresiunea „domnul” pentru membrii delegației ruse să fie evitată.

2) Leonid M. Zacovschi, de origine lituanian, în vârstă de 30-35 ani, fost marinar sub regimul țarist și deținut 3 ani în închisoare pentru ideile sale politice. După revoluția rusă (1917) a servit timp de 5 ani în organizația „Ceka” din gubernia Odessa și actualmente este șeful direcțiunii politice a sfatului „G.P.U.” din gubernia Odessa și asimilat gradului de comandant de Corp de Armată.

3) Moise Davidov, evreu de origine, în vârstă de 20-35, șeful secției G.P.U. din Tiraspol, asimilat cu gradul de comandant de brigadă. În timpul tratativelor făcea pe curierul delegațiunii ruse între Tighina-Tiraspol.

Câte-și trei purtau uniforme militare cu diferite insigne și ordine. Președintele delegațiunii Kneagnițki purta o spadă cu mânerul de aur, ce i s-a oferit în urma războiului cu Polonia, iar Zacovschi, un revolver „Mauser” cu tocul încrustat în aur.

4) Alexei Harry, basarabean de origine, de naționalitate rus, de 27 ani, a făcut 5 clase de liceu în acest oraș, apoi a plecat în Franța și Anglia ca mecanic pe la diferite fabrici; vorbește bine limba franceză și engleză. La izbucnirea războiului mondial (1914) a intrat ca voluntar în armata franceză. La 1918 se afla cu trupele franceze care formau cordonul Clemenceau în regiunea Odessa și frontiera Basarabiei.

În 1919 a dezertat din armata franceză și a trecut la bolșevici. În același an, luna mai, a luat parte la atacul dat de bandele bolșevice asupra orașului Tighina. Mai târziu a trecut fraudulos la Chișinău, pentru a lucra în organizațiile subversive comuniste. La căderea primului comitet a fugit în Ucraina. La 1920 a fost ales jude instructor la Ceka din Odessa, apoi comisar al poporului la Moscova, de unde, sub

diferite nume călătorește deseori în calitate de curier, în Germania, în Cehoslovacia și Austria.

În timpul conferinței numitul și-a ascuns adevărata sa calitate, dându-se drept interpret de limba franceză, pe când în realitate îl cunoaștem că este șeful serviciului de operațiuni secrete al Direcțiunii „G.P.U.”. La sfârșitul conferinței însă, pe o carte bolșevică, intitulată „Octombrie” ce mi-a fost oferită de dânsul, a semnat, fără să vadă ceilalți membri ai delegației sovietice, următoarea dedicație, rugând a nu spune la nimeni: „A Mr. Chef de la Sygourantza de Bessarabie en souvenir du Comissaire du peuple pour les affaires de la guerre de Bessarabie. (ss) Harry A., 26.I.1924”.

Titlul pe care numitul delegat, printr-o curioasă indiscrețiune, mi l-a făcut cunoscut, dovedește că guvernul sovietic ar nutri ideea reluării Basarabiei și că în acest scop întretine pe teritoriul Ucrainei în mod deghizat, organizațiuni cu planuri bine definite în vederea unor operațiuni militare în Basarabia.

5) Vladimir I. Cerniavschi, evreu de origine, în etate de 30-35 ani, procuror de stat în organizația „G.P.U.”.

6) Leonid Landstrasse, evreu, în vârstă de 38 ani, secretar al delegațiunii, de profesiune avocat.

7) Liubovi Ananievna, de 25 ani, dactilografă în serviciul G.P.U. Tiraspol, care transcria la mașină procesele verbale în limba rusă.

8) Aron Mahlis, în vârstă de 26 ani, evreu din Tighina. Numitul a fost student la Politehnica din București, iar în mai 1923 a trecut ca practicant la depoul c.f.r. din Tighina.

Obținând pașaportul românesc No. 170338 din iulie 1923, de la Prefectura județului Tighina, a plecat în Germania sub pretext de a-și continua studiile la Berlin. În realitate numitul a trecut în Rusia, punându-se în serviciul bolșevicilor. Numitul a îndeplinit funcțiunea de translator de limba rusă-polonă în delegațiunea sovietică.

Prezența acestui individ însă, într-o delegație cu caracter oficial, ni s-a părut cu totul inoportună și inexplicabilă. Totuși ea face dovada că majoritatea evreilor basarabeni, care pleacă cu pașapoarte românești în străinătate, sub pretext de a-și continua studiile, devin mai curând sau mai târziu- ca unii ce cunosc situația în Basarabia- agenții cei mai prețioși pentru propagandă, agitații și uneltiri contra statului român.

După schimbul de plenipotențe ale celor doi președinți, s-a stabilit planul de lucru pe baza căruia au urmat discuțiunile cu privire la aplicarea regulamentului.

De la început s-a putut constata că delegații sovietici erau bine pregătiți asupra tuturor chestiunilor puse în discuție, având din partea guvernului lor instrucțiuni precise, în cadrul cărora au căutat să rămână până la sfârșit.

S-au ținut în total 9 ședințe, într-o atmosferă amicală, fără nici un incident, altul decât suspendarea ședinței în ziua de 23 ianuarie a.c. cu prilejul morții lui Lenin. Moartea a fost anunțată delegației ruse printr-o telegramă adusă de un curier special sosit la Tiraspol.

În aceeași zi delegația rusă a rugat pe dl președinte al delegațiunii române g-ral Iovanovici, să dispună trimiterea prin telegrafia fără fir, de pe teritoriul român, a unei telegrame de condoleanță, adresată la Moscova, cu următorul conținut:

„Moscou, Narcomindel Tchitcherine

La delegation de l'U.R.S.S. a la Commission Mixte vous prie de communiquer au gouvernement de l'Union de R.S.S. et au comite central de la parti communiste de Russie le text ci-suiuant:

Se trouvent en train d'effectuer une mission de gouvernement de l'U.R.S.S. la delegation russe est gravement ebranlee par la mort du maître bien-aime de la revolution mondiale, V.I.Lenin.

La delegation russe est profondement atristee, Ilici est mort, mais son testament et ses idees de la libereration des travailleurs vivront toujours dans l'esprit et dans le coeur du proletariat du monde entier.

(ss) President Kneagniçhi. Bender le 23 Janvier”.

Cererea a fost satisfăcută.

Ca rezultat al discuțiilor urmate în cele 9 ședințe, s-au elaborat instrucțiunile asupra atribuțiilor, drepturilor și felului de activitate a comisiunilor mixte locale, aci anexate, împreună cu copiile după procesele verbale dresate în cauză.

Instrucțiuni

Asupra atribuțiilor, drepturilor și ordinei de activitate a Comisiunilor Mixte locale.

Reguli generale

Capitolul I.

1) Scopul Comisiunilor Mixte locale este că, în baza regulamentului confirmat de guvernul român și guvernul S.S.S.R. să previe, soluționeze și să aplaneze conflictele și incidentele care ar putea izbucni pe ambele maluri ale Nistrului.

2) Cu ocazia soluționării conflictelor și incidentelor, în cazul necesității ei de a atrage la răspundere pe persoanele care s-au făcut vinovate de oarecare infrațiuni, Comisiile Mixte locale n-au dreptul de a aplica vre-o pedeapsă pentru incidentele care au avut loc.

Comisiile Mixte locale vor face numai cercetările și întregul material adunat îl vor trimite pentru pedepsirea vinovăției infractorilor pe calea instanțelor judiciare sau administrative, afară de cazurile de mici infrațiuni pentru care nu se prevede pedeapsa.

3) În ce privește ordinea de soluționare și aplanare a conflictelor și incidentelor, precum și predarea materialului adunat în cazurile respective, organelor corespunzătoare judiciare sau administrative, urmează a se conduce după regulament și prezentele instrucțiuni.

Capitolul II. Compunerea Comisiilor Mixte locale.

1) În compunerea Comisiilor Mixte locale intră câte două delegații: una de pe malul drept al Nistrului și alta de pe malul stâng.

2) Fiecare delegație va fi compusă din câte trei membri și anume:

Delegația de pe malul stâng al Nistrului, din doi reprezentanți ai autorităților militare, care fac paza malului și care au cel puțin gradul de comandant de companie sau excadron și cel mult gradul de comandant de divizion izolat sau batalion și un reprezentant al Direcțiunei politice a Statului.

Delegația de pe malul drept al Nistrului va fi compusă din comandantul companiei de grăniceri, comandantul companiei de jandarmi și reprezentantul Serviciului de siguranță al sectorului respectiv.

3) Pe lângă fiecare delegație va fi și un interpret, care va îndeplini în același timp și funcțiunea de secretar al delegației.

Notă: orice schimbare în compunerea personalului vreunei delegații trebuie imediat adusă la cunoștința celeilalte delegații și aceasta în scris.

Capitolul III. Data începerii lucrărilor Comisiilor Mixte locale.

1) Delegațiile comisiilor mixte locale din toate sectoarele sunt obligate ca de îndată ce s-au format, să comunice în scris numele persoanelor care o compun (numele președintelui și membrilor), delegației de pe malul opus.

2) Comisiile mixte locale vor începe imediat să funcționeze după comunicarea reciprocă relativ la compunerea ambelor delegații din care sunt formate.

3) Ultimul termen pentru începerea funcționării tuturor comisiilor locale este ziua de 20 februarie 1924. La această dată, comisiile mixte locale sunt obligate a începe lucrările, independent de comunicarea personalului care formează delegațiile din care sunt compuse.

Capitolul IV. Punctele de reședință, raza de activitate și sectoarele Comisiilor Mixte locale

1) Raza de activitate a fiecărei comisii mixte locale și al delegațiilor care intră în compunerea ei, se limitează printr-un sector corespunzător după cum se arată mai jos.

2) Delimitarea precisă a sectoarelor comisiilor mixte locale pe teren în limita de marcație (vezi punctul 5 capitolul 4) arătat de Comisia mixtă centrală, se va face de către delegațiile comisiilor locale, fiecare pentru sectorul său și vor fi desemnate prin puncte de reper ca: clădiri, copaci, stâlpi etc.

3) Hotarele precise ale sectoarelor, stabilite conform punctului de mai sus arătat, vor fi aduse la cunoștința delegațiilor, în mod reciproc, comunicându-se și comisiei mixte centrale.

4) Fiecare sector și comisia mixtă locală va avea o denumire numerică precum se arată mai jos.

5) Punctele de limitare și numerotarea comisiilor mixte locale se stabilesc după cum urmează:

Limitele și numerotația

a) Sectorul No.1 al comisiei mixte locale No.1 de la frontiera Polonă până la Calus pe malul stâng, Neporotova pe malul drept al Nistrului, ambele localități exclusiv.

b) Sectorul No.2 al comisiei mixte locale No.2 de la Calus-Neporotova inclusiv, până la Iaruga pe malul stâng, Tarasova exclusiv.

c) Sectorul No.3 al comisiei mixte locale No.3 de la Iaruga-Tatarovsca-Vechi inclusiv, până la (indescifrabil) pe malul stâng, Tarasova exclusiv.

d) Sectorul No.4 al comisiei mixte locale No.4 de la Beloci-Tarasovo inclusiv, până la Carantin pe malul stâng, Criuleni inclusiv.

e) Sectorul No.5 al comisiei mixte locale No.5 de la Carantin-Criuleni exclusiv, până la Slobozia pe malul stâng, Copanca exclusiv.

f) Sectorul No.6 al comisiei mixte locale No.6 de la Slobozia-Copanca inclusiv, până la mare.

Locul de reședință al delegațiilor Comisiilor mixte locale.

- 6) Comisia No.1, Zwanetz pe malul stâng al Nistrului și Hotin pe malul drept.
- Comisia No.2 Moghilev pe malul stâng al Nistrului și Atachi pe malul drept.
- Comisia No.3 Ianpoli pe malul stâng și Soroca pe malul drept.
- Comisia No.4 Râbnița pe malul stâng și Rezina pe malul drept.
- Comisia No.5 Tiraspol pe malul stâng și Tighina pe malul drept.
- Comisia No.6 Maiaki pe malul stâng și Cetatea Albă pe malul drept.

Capitolul V. Legătura și raporturile între delegații

1) Localitățile de legătură între delegațiile comisiilor mixte locale pe malul stâng și drept al Nistrului, sunt punctele de reședință permanente ale delegațiilor comisiilor mixte locale.

2) Orice corespondență pentru delegațiile de pe malul stâng al Nistrului, trebuie să fie înaintate Comandamentului unității militare din punctul de legătură, adresată pe numele președintelui delegației. Tot astfel corespondența către delegațiile de pe malul drept al Nistrului trebuie să fie înaintată Comandamentului Grănicerilor din punctul de legătură, adresându-le pe numele Președintelui Delegației.

3) Orice relații ale delegațiilor comisiilor mixte locale între ele, atât verbale cât și în scris, trebuie să poarte un caracter strict oficial și să fie făcută exclusiv de președintele delegației sau înlocuitorul său în caz când acesta lipsește.

4) Nici unul dintre membrii delegațiilor n-are dreptul de a avea relații pe malul opus.

5) Cu ocazia trecerii pe malul opus nici unul dintre delegații nu are voie să intre în relație cu persoane particulare în afară de cele oficiale și nici să primească și să predă corespondență particulară.

6) Trecerea delegațiilor de pe un mal pe celălalt, în cazul de necesitate se va face prin punctul de legătură obișnuit. Dacă din cauza circumstanțelor tehnice inundații etc. trecerea devine uneori imposibilă prin punctul de legătură obișnuit, atunci se va putea trece prin alt punct, după consimțământul ambelor delegații.

7) Delegațiile comisiilor mixte locale vor trece pe malul opus de odată și în complectul lor.

8) Când se invită o delegație de către cealaltă, urmează să se arăte locul și timpul întâlnirii, precum și punctul de trecere pe malul opus, dacă aceasta nu va fi punctul obișnuit de legătură sau trecere.

9) Unul dintre membrii delegației, care face invitații, va întâmpina la trecere delegația de pe malul opus.

10) Mijloacele de trecere a Nistrului se vor stabili de către comisiile mixte locale, pentru ambele delegații, după trecerea pe teritoriul malului opus. Mijloacele de transport vor fi procurate de delegația respectivă din comisia mixtă locală.

Capitolul VI. Ordinea lucrărilor și a ședințelor comisiilor mixte locale.

1) Prima ședință a comisiilor mixte locale, urmează să aibă loc imediat după comunicarea reciprocă despre compunerea fiecărei delegații. Această primă ședință are drept scop luarea contactului între membrii și discuțiuni preliminare asupra activității viitoare.

2) Prima întâlnire a delegațiilor comisiilor mixte locale pentru legătură și contact, se va face pentru sectoarele No.1,2 și 3 pe malul drept al Nistrului, iar pentru sectoarele numerele 4,5 și 6 pe malul stâng.

3) În viitor ședințele comisiilor mixte locale vor avea loc numai în caz de necesitate, după invitația făcută de vreuna din delegații, în care caz întâlnirea delegațiilor urmează a avea loc cel mult în timp de 24 ore din momentul invitației.

4) Fiecare delegație are dreptul de a începe lucrările în prezența a doi membri ai săi.

5) Ședințele comisiilor locale se vor ține pe un mal sau celălalt, într-un local hotărât de mai înainte, care va fi adus la cunoștința ambelor delegații.

6) Fiecare delegație anunță de mai înainte pe cealaltă despre chestiunile ce urmează a se examina în ședință.

7) Ședințele vor decurge în limba română și rusă, în cazul când delegațiile nu vor putea să se facă într-o singură limbă cunoscută de ambele părți.

8) În ședințele comisiilor mixte locale, vor prezida pe rând președinții fiecărei delegații.

9) La sfârșitul fiecărei ședințe se va încheia un proces verbal în dublu exemplar în limba în care a decurs ședința. Aceste procese verbale vor fi semnate de ambele delegații după terminarea ședinței. Traducătorii vor semna de asemenea.

10) Procesele verbale ale ședințelor care se vor schimba în mod reciproc între delegațiile comisiilor mixte locale, se vor copia și într-un registru care se va înființa de fiecare delegație.

11) Delegațiile comisiilor mixte locale sunt obligate a se înapoia în timpul nopții, după terminarea cercetărilor, pe malul propriu, afară de cazurile când aceasta nu s-ar putea face, din motive tehnice sau în interesul cercetărilor, conflictelor sau incidentelor.

Capitolul VII. Facerea cercetărilor.

1) În caz de conflicte sau incidente, cercetările în legătură cu aceasta se vor face după primirea comunicărilor din partea delegației sectorului respectiv, cercetările se vor face la punctul ce se va indica în urma înțelegerii ambelor delegații spre a se putea lucra cu mai mult succes (art.6 din regul.).

2) Cercetările se vor face sub conducerea directă a președintelui acelei delegații pe sectorul căreia se face cercetarea.

3) Comisiile mixte locale de regulă se vor face singure cercetările, fiind aceasta modul cel mai urgent de lucrare și numai în cazuri excepționale de strictă necesitate, vor recurge la concursul altor autorități.

4) Comisiile mixte locale vor cerceta numai conflictele și incidentele ivite pe malul Nistrului, iar în interior cercetările în legătură cu paza și trecerea frauduloasă a Nistrului vor fi deferite comisiei mixte centrale.

5) Comisiile mixte locale vor face cercetările ordonate și de comisia mixtă centrală (art.13 regul.).

6) În cazurile când vreun conflict sau incident va cuprinde două sectoare vecine, cercetările se vor face de comisia mixtă locală care a fost cea dintâi sesizată.

7) În caz de ivire a unui conflict la marginea unui sector, în interesul anchetării și instrumentării, comisiile mixte locale pot continua cercetarea și pe întinderea sectorului vecin până la o distanță de 3 km.

8) Ascultarea și aducerea persoanelor particulare în interesul cercetărilor, în caz de lipsa lor de la fața locului, se va face prin autoritățile respective legale, pe cale oficială.

9) Cercetările comisiilor mixte locale urmează a fi terminate în timp de maximum 6 zile.

Notă: În cazuri excepționale acest termen poate fi prelungit, după o hotărâre motivată de comisia mixtă locală și comunicată comisiei mixte centrale.

10) În cazurile când dosarele vor fi predate de către comisiile mixte locale, autorităților judecătorești sau administrative, rezultatul hotărârilor acestor organe urmează să fie comunicate și delegației respective de pe malul opus.

11) În cazuri de mici incidente, nu este nevoie de a se convoca comisiile mixte locale și a face cercetări. Asemenea incidente pot fi tranșate pe cale de corespondență. În aceste cazuri răspunsul la intervenție urmează a se da celeilalte părți în timp de cel mult 24 ore. În răspunsul ce se va da se va arăta despre tot ce s-a făcut în interesul intervenției. Pentru asemenea cazuri nu se vor mai dresa procese verbale separate, dispozițiunile luate vor fi confirmate în procesele verbale ale ședințelor următoare.

12) Pentru ca lucrările comisiilor mixte locale să fie mai productive, urmează a li se pune la dispoziție tot materialul necesar referitor la cercetarea conflictelor și incidentelor fără nici o piedică.

Capitolul VIII. Constatarea și evaluarea pagubelor.

1) Constatarea pagubelor cauzate de vreun incident sau conflict se va face prin evaluarea în moneda malului pe care s-a petrecut cazul, ținându-se seamă de prețurile medii din piața locală.

2) La evaluarea pagubelor pot fi invitați în caz de necesitate și experți.

3) Actele de bază pentru evaluarea pagubelor vor fi înaintate de comisiile locale mixte, comisiei mixte centrale pentru control și spre a le înainta guvernelor centrale, cu scopul de a decide asupra despăgubirii (art.10 din regul.).

Capitolul IX. Înapoierea persoanelor care au trecut Nistrul în mod fraudulos.

1) Acei care au trecut fraudulos de pe un mal pe celălalt al Nistrului, pot fi înapoiți în urma hotărârii comisiilor mixte locale, în baza cererii fiecărei din delegațiile respective interesate.

2) Nu vor fi înapoiate persoanele care au comis vreo infracțiune sau crimă politică sau acei care sunt acuzați de asemenea infracțiuni precum și dezertorii. Acestor persoane li se va oermita refugiul politic, conform legilor în vigoare actualmente în partea respectivă a Nistrului.

3) În cazurile când nu s-ar putea clarifica cu precizie caracterul politic al infracțiunii sau crimei săvârșite, cum și importanța ei de către Comisiile mixte locale, lucrările vor fi predate comisiilor mixte centrale și aceasta la rândul ei în cazul de necesitate, le va înainta guvernelor centrale, în urma unei hotărâri speciale luate în acest sens.

4) Înainte de a se înapoia o persoană care a trecut fraudulos Nistrul, fiecare comisie mixtă locală este obligată a constata, dacă acea persoană n-a săvârșit vreo infracțiune pe malul unde s-a refugiat. Dacă însă a comis vreo asemenea faptă, atunci persoana care a trecut Nistrul urmează a se face întâi pedeapsa cuvenită pe teritoriul unde a trecut și numai după aceea va fi înapoiată.

5) Predarea persoanei care a trecut Nistrul ilegal se va face la punctul de legătură, în fața a câte unui membru din ambele delegații, întocmindu-se actul cuvenit de predare.

Capitolul X. Restituirea obiectelor.

1) Orice foc de armă tras în scopul pazei malurilor nu va trece de jumătatea Nistrului.

2) Este interzis a se trage focuri de armă care să atingă malul opus al Nistrului.

3) Se interzice iluminatul malului opus al Nistrului cu proiectorul.

4) Dacă se repetă de multe ori semnalări pe un mal sau altul, comisiile mixte locale respective sunt obligate a lua măsuri spre înlăturarea lor.

5) Orice activitate zgomotoasă, care ar putea turbura liniștea, siguranța și paza pe malurile Nistrului, ca: spălatul rufelor în grupe, adăparea vitelor în masă, pescuitul cu barca, scăldatul etc., este interzis de la apusul până la răsăritul soarelui. Excepția se va face numai pentru întreprinderile industriale, care se găsesc pe malurile Nistrului și pe apă ca: fabrici, uzine, pompe de apă, mori etc., care pot continua a funcționa și în timpul nopții.

Capitolul XII. Modul de predare a lucrărilor comisiei mixte centrale.

1) Dacă în cursul cercetărilor, comisiile mixte locale ajung la concluzia că faptele examinate de ele au o importanță de principiu mare și se referă numai la sectorul ei, atunci vor înainta lucrările comisiei mixte centrale spre a decide. În acest caz însă nu se vor suspenda cercetările care vor avea caracterul unor lucrări preliminare (art.11 din regul.).

2) Comisiei mixte centrale i se predă și lucrările menționate în prezentele instrucțiuni și din punctele corespunzătoare din regulament (punctul 4 art.7), observație de la punctul 8 art.7, punctul 3 art.8, punctul 3 art.9 etc. din instrucțiuni și articolul 10 și 12 din regulament etc.

3) Comisiunile mixte locale vor înainta, pentru control și examinare, toate lucrările terminate comisiei mixte centrale. Comisiile mixte locale vor cerceta conflictele și incidentele, care vor fi săvârșite cu începere din ziua de 21 ianuarie 1924.

- Arhivele Naționale, București, fond Ministerul de Interne, 1/1924, fila 1-46.

***

3 aprilie 1924

„Neue Freie Presse” (ziar austriac):

„(...) Ca un zid de baraj stă problema Basarabiei între România și Rusia; românii cer recunoașterea frontierei Nistrului sancționată deja de Franța și Anglia, rușii însă declară că nu pot renunța la teritoriul Basarabiei fiindcă, cum Cicerin s-a pronunțat într-una din notele sale, întregul popor rus ar condamna o asemenea renunțare. Declarația rusă din ședința de astăzi abundă în expresii foarte violente. Ambasadorul

Krestinski, șeful delegației, vorbește de o răpire și anexare cu forța și de aroganța guvernului român, tot expresii neuzitate de altfel în raporturi diplomatice între două state, dacă nu se dorește intenționat o mare dușmănie... Aici este slăbiciunea mentalității rusești și nu e greu de constatat că la cearta asupra frontierei Prutului sau Nistrului nu e vorba de teritoriul Basarabiei, ci de gura Dunării, de lărgirea accesului la Marea Neagră și de străbaterea spre sud, această idee de care țarismul prin generații nu s-a lăsat.

Răspunsul român se deosebește mult de tonul cuvintelor declarației ruse. Acest răspuns evită cu drept polemica violentă, păstrează calmul și sfârșește cu speranța că va fi în curând posibil a relua dezbaterile. Se înțelege că România refuză a intra într-o discuție nouă asupra soartei Basarabiei, fiind țara aceasta de mai mulți ani nu numai unită din nou cu România, ci având cu ea și legături naționale și istorice. La București se dorește mult a nu provoca o ceartă cu vecinul mare, ci a intra cu el în raporturi normale pentru a scăpa odată de grija frontierei de nord. În Europa de răsărit pacea este o necesitate pentru ambele părți și o trebuință pentru refacerea economică a continentului întreg și poate se dorește la Moscova ca atacul asupra României mai mici să impresioneze Franța mai mare. Astfel se poate mai ușor motiva încăpățânarea cu care s-a lucrat, pentru eșuarea Conferinței din Viena, deoarece Franța și Sovietele tot încă nu s-au înțeles și cearta pentru datoriile și recunoașterea Rusiei tot mai continuă. În conflictul între Rusia și România se amestecă și alte interese”.

- Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, România după Marea Unire. Vol.II. Partea I (1918-1933), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.1054-1055.

***

11 aprilie 1924

Л.Д.Троцкий, Смысл Вены (Из речи на экстренном заседании Тифлисского Совета 11 апреля 1924 г.):

„Что означает прекращение переговоров ? Я привел французскую поговорку, которая гласит: „Двери могут быть либо открыты, либо закрыты”. В данном случае закрыть двери значило бы „признать де юре”, т.е. узаконить захват Бессарабии Румынией. Что значит „открыть двери” ? При данных условиях это значило бы открыть их со взломом, а для взлома в международном масштабе существуют: пехота, артиллерия и кавалерия. Как же мы поступим ? Открываем мы дверь или закрываем ? Нет, мы ее оставляем полуоткрытой.

Что это значит ? Не признаем захвата и открыто об этом заявляем трудящимся всех стран и, прежде всего, трудящимся Бессарабии и Румынии. Это раз. А затем выжидаем. Обстановка меняется, и многие страны, которые были под боярами или меньшевиками, стали хорошими советскими странами. Эта же судьба может и должна случиться и с Бессарабией, а затем и с Румынией. Так что у нас здесь политика, я бы сказал, выжидательная, не вполне нейтральная, и, во всяком случае, не очень „благожелательная”.

„Красная Бессарабия”. 1926. N° 2. С.8-9.

***

24 noiembrie

I.V.Stalin:

„Ideea rezolvării chestiunii Basarabiei prin forța armelor, oprind în același timp orice activitate împotriva Poloniei, cred că este cea mai bună metodă care să dea rezultat în politica de „strângere a Rusiei”.

„Granițele de est ale Poloniei nu vor fi suficient pregătite, în primăvara anului 1925, pentru a face posibilă organizarea unei rebeliuni împotriva guvernului polonez, cu speranță de succes. Acordarea unui ajutor militar Bielorusiei, înainte ca să obțină succese ea însăși, ar fi în orice caz de nedorit.

Dacă Basarabia va fi propagandistic pregătită pentru unirea cu Republica Socialistă Sovietică Moldovenească Autonomă și dacă se va depune efortul necesar, ocuparea acestei provincii de către Armata Roșie poate fi realizată cu rapiditate.

Sugerez planul alăturat spre analizarea și confirmarea lui de către Biroul Politic. Kremlin, 24 noiembrie 1924.

(Semnat) I.Stalin

- Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, România după Marea Unire. Vol.II. Partea I (1918-1933), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p.1056.

***

19 februarie 1925

М.В.Фрунзе о Бессарабии и румынских боярах:

„(...) Я склонен признать некоторую долю истины и за приписываемой мне уверенностью в нетрудности задачи военной расправы с румынскими боярами (Аплодисменты).

Могу заверить и румынских правителей, что не страх перед королевским воинством и его грозными вооружениями, а только наше глубокое стремление к миру позволяет румынским боярам издеваться над поработанными трудящимися Бессарабии и Буковины. Мы глубоко уверены, что сохранение мира и факт наших мирных успехов приведет к разрешению целого ряда вопросов, в том числе и вопроса о Бессарабии. Для этого нам вовсе не нужно организовывать и подготавливать войну с Румынией. Все сделается и помимо этого”.

- „Известия ЦИК СССР”. 1925. № 41. 19 февраля.

***

14 mai 1925

O convorbire senzațională: Președintele republicii Sovietelor despre Basarabia. O vizită la Alexei Ivanovici Râkov („Facla” din 14 mai 1925):

Moscova, 8 mai. Corespondentul local al marelui cotidian vienez „Neue Freie Presse” a fost primit de către Râkov, președintele statului, comisar al poporului: „Totuși, fără să fim întrebați, s-a hotărât asupra soartei Basarabiei. Noi, după cum știți, n-am ocupat Basarabia, și nici nu ne gândim s-o ocupăm, dar țin să protestez în contra anexării ei silite la România, fără să fi fost consultați măcar. Am cerut

plebiscit pentru Basarabia. O cerem și astăzi, și țin să afirm încă o dată că suntem gata să recunoaștem noi, cei dintâi, unirea ei cu România, în cazul când se va permite libera exprimare a voinței poporului. Plebiscitul va trebui să fie liber și fără nici o propagandă din partea cuiva. Să alegem delegații unor state cu guverne capitaliste care să prezideze plebiscitul. Cred că mai mult nu ni se poate cere”.

- Arhivele Naționale, București, fond Pantelimon Halippa, dos. 701/ 1916-1970, f.12.

***

19 noiembrie 1925

Циркуляр Народного Комиссариата Внутренних Дел, 19 ноября 1925 г., № 606:

„Всем краевым, областным и губернским адмотделам.

Копия для сведения: НКВД Союзных и Автономных Республик.

О выдаче советских документов приезжающим с национальными румынскими паспортами уроженцам Бессарабии.

Народный Комиссариат Внутренних Дел предлагает принять к руководству следующее:

Все граждане, приехавшие в СССР и имеющие национальные румынские паспорта с визой на въезд Полномочного Представительства СССР при условии, если на визе имеется отметка „уроженец Бессарабии”, рассматриваются как граждане Союза ССР.

В виду этого означенным лицам надлежит выдавать советские документы наравне со всеми гражданами СССР; национальные же румынские паспорта при выдаче советских документов отбираются и препровождаются Административными Отделами в НКВД.

Народный Комиссар Внутренних Дел Белобородов.

Врид. Начальника Центральн. Админ. Управления Власенко.

С подлинным верно:

Секретарь Иностранного П/отд.,

Админ. Отд. ЦАУ НКВД Копыловская”.

- „Красная Бессарабия”. 1926. № 1. С.88.

***

9 decembrie 1925

Gheorghe Tătărescu, Internaționala a III-a și Basarabia (Discurs rostit în Camera Deputaților, 9 decembrie 1925):

Nistrul, frontieră nu numai a două lumi, dar și a două concepții de viață

„Și acum, că am încheiat acest lung pomelnic de date, de fapte și de citate, să ne întrebăm: de ce aceste atentate, de ce aceste incursiuni, de ce aceste atacuri, de ce Tatar-Bunarul ? Domnilor deputați, cred că este ceasul ca să vorbim limpede și hotărât pentru ca să putem lămuri și pe acei care în necunoștința împrejurărilor, plecând urechile numai la glasurile interesate, au putut să-și formeze o imagine alterată a stărilor de lucruri din Basarabia.

Să punem în lumină situația noastră: Nistrul nu este numai o frontieră care separă două popoare, nu este numai linia de demarcare a două state; Nistrul este hotarul care separă și două lumi, și două concepții de viață.

Nistrul separă două lumi din care cea nouă nu se poate ridica și nu poate dura decât prin dărâmarea, prin moartea celei vechi; Nistrul separă două concepțiuni de viață: în locul vechii concepțiuni, în locul concepției, a transformării lente și evolutive a omenirii spre o lume realizând treptat și pașnic tot mai multă perfecțiune și tot mai multă dreptate caută să se substituie concepțiunea cealaltă, a transformării brutale a societății prin teroare și violență.

Concepțiunea aceasta, deși nu nouă, îmi amintesc că dl profesor Iorga ne arăta astă-vară că această concepțiune nu este nouă- și desigur nu este nouă- această concepțiune, deși nu nouă, se reazimă azi pe un stat care are la baza lui o concepțiune comunistă. Statul acesta, cu debuturi incerte și nesigure, tinde să se organizeze și să dureze.

Comunismul s-a coborât din lumea utopiilor în lumea realității și realizărilor cu tot cortegiul său de confuziuni și dezordini. Iată faptul cel nou.

Regimul născut din această doctrină nu se poate menține și nu se poate mărgini în hotarele înăuntrul cărora s-a născut și s-a organizat; el trebuie să se reverse, căci altminteri este amenințat cu moartea. De aceea, încă din primul ceas, în mintea conducătorilor mișcării comuniste rusești a apărut limpede necesitatea de a se organiza revoluția mondială ca o condiție vitală a dăinuirii statului comunist.

Pentru a se ajunge la această revoluție mondială, s-a creat instrumentul de acțiune și de propagandă care este Internaționala a III-a de la Moscova, și a cărei organizare și mijloace de luptă sunt îndeobște cunoscute; pentru a se ajunge la o revoluție comunistă în Basarabia, s-au creat în Harkov, Kiev, la Odessa, la Moghilev, la Kamenet-Podolski, și de-a lungul malului celălalt al Nistrului oficine pentru organizarea ei.

Iată realitatea. Și această constatare nu este o afirmare fantezistă, ci este însemnată în fiecare zi cu rănirea și asasinarea soldaților și agenților noștri.

În fața acestei amenințări a stat și stă Basarabia noastră”.

- Gheorghe Tătărescu, Mărturii pentru istorie. Ediție îngrijită de Sanda Tătărescu-Negropones. Cuvânt înainte de Nicolae-Șerban Tanașoca, Editura Enciclopedică, București, 1996, p.75-109.

***

Constantin Mille, Basarabia, 25 decembrie 1925:

„Noi credem că acum, deocamdată, o înțelegere cu Rusia sovietică nu este posibilă, având în vedere mentalitatea sovietelor și interesul lor de a ține deschise toate chestiunile pe baza cărora se poate agita chestiunea națională a reîntregirii Rusiei cum era înainte sub țarism. Ceea ce se întâmplă cu Basarabia, se întâmplă cu Polonia, cu Letonia, cu Finlanda și cu alte țări alcătuite după război din timpul Rusiei țariste. (...)

Tratatele sunt pentru soviete aceleași lucruri care erau pentru Germania, adică simple petice de hârtie. Mai mult chiar. Dacă Rusia sovietică ne-ar recunoaște ea însăși drepturile noastre în privința hotarelor de la Nistru, aceasta nu însemnează de

loc că recunoașterea făcută nu poate fi considerată fără valoare, căci încă o dată, vorba dată și iscălitura, nu fac doi bani pentru conducătorii Rusiei sovietice.

Prin urmare, umila noastră părere este că acum deocamdată nu avem nimic de făcut, decât să stăm liniștiți cu arma la picior. (...)

Chestia Basarabiei însă, fără un conflict armat, va rămâne multă vreme deschisă. Cât timp va dura această formă de guvernământ sovietică, chestiunea se va discuta mereu, fără ca să se ajungă la un război, căci acesta ar fi în contra intereselor Rusiei actuale.

Pericolul va deveni mai grav în ziua când se va instala în Rusia un guvern regulat (...), care va avea nevoie, pentru a-și reface fațada, de un război pentru reîntregirea Rusiei și pentru rezolvarea problemei strâmtorilor. (...)

Și mai este un amănunt în favoarea noastră și contra posibilității unui război. Dacă în Rusia viitoare se vor forma state independente și în special Ucraina, atunci chestia Basarabiei poate fi considerată pentru totdeauna rezolvată, pentru că între noi și Rusia va exista un stat tampon. (...)

- „Basarabia. Pentru propagandă națională și apărarea drepturilor noastre românești”, director C.Zarida-Sylva (Oprescu), București, an. I, nr. 1-2, 25 decembrie 1925, p.14.

***